

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків.
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2020**

УДК 658.14/.17(07.034)

Ф59

Укладач І. В. Журавльова

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.

Протокол № 9 від 11.03.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Фінанси підприємств [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня / уклад. І. В. Журавльова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 86 с.

Подано методичні рекомендації до практичних завдань, призначені для поглиблення, систематизації, конкретизації та закріплення знань, здобутих у ході вивчення теоретичної частини цієї навчальної дисципліни. Наведено умови розрахункових завдань і методичні рекомендації до виконання найбільш типових завдань, вирішення яких буде сприяти набуттю студентами компетентності щодо здійснення розрахункових операцій, прогнозування, планування грошових потоків, формування та використання прибутку, активів, оподаткування підприємств, оптимізації структури капіталу підприємства, фінансового планування, аналізу фінансового стану, фінансового оздоровлення підприємства.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 658.14/.17(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2020

Вступ

Навчальна дисципліна "Фінанси підприємств" є базовою навчальною дисципліною. Вона вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців першого освітнього рівня (бакалаврського) освітніх програм: фінанси і кредит, банківська справа, митна справа та ІТ-фінанси.

Вивчення цієї навчальної дисципліни передбачає набуття та закріплення практичних навичок щодо формування і використання фінансових ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. У результаті вивчення навчальної дисципліни "Фінанси підприємств" студенти оволодіють новітніми фінансовими технологіями та інструментами.

Об'єктом навчальної дисципліни є процеси формування, розподілу і використання фінансових ресурсів для задоволення потреб суб'єктів господарювання та здійснення ними підприємницької діяльності.

Предметом навчальної дисципліни є система фінансово-економічних відносин між юридичними особами та державою, фінансовими установами, фізичними особами та іншими суб'єктами господарювання, які складаються в процесі поточної операційної, фінансової та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Завдання навчальної дисципліни полягають у: володінні теоретичними аспектами сутності фінансів підприємств та їхніх функцій; ознайомленні з особливостями фінансових ресурсів підприємств і джерелами їхнього формування; вивченні основ організації фінансів підприємств та фінансового механізму; набутті навичок здійснення фінансових розрахунків; опануванні методичним інструментарієм забезпечення ефективною фінансовою діяльністю підприємств; здатності аналізувати й оптимізувати грошові потоки підприємства; оволодінні навичками планування обсягу податків і зборів; розгляді принципів функціонування капіталу підприємства, руху коштів та форм грошових розрахунків у господарському обороті; вивченні процесів формування власного і позичкового капіталу підприємств, визначенні потреби в обігових коштах, джерелах фінансування відтворення основних засобів; оволодінні методами фінансового планування, оцінюванні фінансового забезпечення та фінансового стану підприємства; усвідомленні особливостей санації підприємств.

Метою навчальної дисципліни є формування системи базових знань із теорії і практики фінансових відносин суб'єктів господарювання, формування фінансових ресурсів, фінансового планування, організації фінансової діяльності та фінансової роботи підприємства.

Опис навчальної дисципліни та її структуру наведено в табл. 1, а компетентності та результати навчання за навчальною дисципліною – в табл. 2.

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни "Фінанси підприємств"

Курс	3	
Семестр	1	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	Лекції	24 год
	Семінарські, практичні	30 год
	Лабораторні	10 год
Самостійна робота	86 год	
Форма підсумкового контролю	Іспит	

Таблиця 2

Компетентності та результати навчання за навчальної дисципліною

Компетентності (СК)	Результати навчання (ПР)
1	2
СК01. Здатність досліджувати тенденції формування, використання та відтворення фінансових ресурсів підприємства	ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові й функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами фінансів підприємств
СК02. Розуміння особливостей функціонування фінансів підприємств та структури активів	ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансів підприємств
СК03. Здатність до діагностики фінансового стану підприємств	ПР03. Визначати особливості функціонування фінансів підприємств

Закінчення табл. 2

1	2
СК04. Здатність визначати потреби у фінансових ресурсах підприємства, виявляти та аналізувати можливі джерела їхнього надходження	ПР04. Знати механізм функціонування фінансів підприємств
СК05. Здатність здійснювати розрахунки грошових надходжень, прибутку підприємства	ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансів підприємств
СК06. Здатність розподіляти прибуток для ефективного функціонування підприємства	ПР06. Демонструвати знання та розуміння до визначення реальних потреб у фінансових ресурсах для забезпечення поточної фінансово-господарської діяльності підприємства
СК07. Здатність здійснювати фінансове планування на підприємстві	ПР07. Володіти навичками фінансового планування на підприємстві
СК08. Здатність продемонструвати знання та розуміння на базовому рівні основ запобігання банкрутству підприємств	ПР08. Здійснювати аналіз показників фінансових результатів діяльності підприємства, діагностики фінансового стану підприємства, розроблення заходів щодо його покращення
СК09. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та оброблення даних у фінансах підприємств	ПР09. Здатність застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти

Змістовий модуль 1

Теоретичні та організаційні основи фінансів підприємств

Практична робота до теми 1

Основи фінансів підприємств

Зміст роботи

Ситуація 1.1. Визначте та проаналізуйте обсяг фінансових ресурсів підприємства та їхню структуру, заповнивши табл. 1.1 за наведеними даними.

Підприємство на звітну дату мало такі дані за балансом:

- зареєстрований капітал – 8 300 тис. грн;
- інший додатковий капітал – 90 тис. грн;
- резервний капітал – 600 тис. грн;
- нерозподілений прибуток – 100 тис. грн;
- неоплачений капітал – 20 тис. грн;
- довгострокові кредити банків – 150 тис. грн;
- довгострокові фінансові зобов'язання – 40 тис. грн;
- відстрочені податкові зобов'язання – 80 тис. грн;
- забезпечення виплат персоналу – 400 тис. грн;
- інші забезпечення – 500 тис. грн;
- короткострокові кредити банків – 300 тис. грн;
- поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями – 60 тис. грн;
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 900 тис. грн;
- поточні зобов'язання за розрахунками:
 - з одержаних авансів – 600 тис. грн;
 - з бюджетом зі сплати податків – 350 тис. грн;
 - з позабюджетних платежів – 50 тис. грн;
 - зі страхування – 40 тис. грн;
 - з оплати праці – 150 тис. грн;
 - з учасниками щодо виплати дивідендів – 500 тис. грн;
 - інші поточні зобов'язання – 40 тис. грн.

Таблиця 1.1

Структура фінансових ресурсів підприємства

Види фінансових ресурсів	Види фінансових ресурсів	
	тис. грн	%
Власні		
Позикові		
Залучені		
Разом		100

Ситуація 1.2. Визначте виручку від продажу продукції та рівень впливу факторів на її обсяг (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Вихідні дані

Назва продукції	Обсяг продукції, шт.		Ціна за 1 шт., тис. грн		Виручка, тис. грн		Виручка за фактичного обсягу і планових цін	Відхилення, тис. грн		
	план	факт	план	факт	план	факт		Разом	У т. ч. за рахунок	
									обсягу	ціни
А	120	120	1,1	1,2						
Б	190	180	1,3	1,4						
В	100	110	1,2	1,1						
Г	110	100	1,2	1,2						
Д	130	150	1,5	1,4						

Ситуація 1.3. Розкрийте та відобразіть графічно структурно-логічну схему фінансової діяльності суб'єкта господарювання, де ви проходили практичну підготовку.

Ситуація 1.4. Розкрийте та відобразіть графічно структурно-логічну схему фінансового механізму управління витратами суб'єкта господарювання, де ви проходили практичну підготовку.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Фінанси підприємств – це фінансові відносини, що виникають [5].

До фінансів належать групи фінансових відносин, які пов'язані з: формуванням зареєстрованого капіталу суб'єктів господарювання; утворенням і розподілом грошових доходів: виручки, валового та чистого доходу, прибутку, грошових фондів підприємств;

податковими й іншими платежами у бюджет і цільові фонди, бюджетним фінансуванням, одержанням субсидій;

інвестуванням у цінні папери й одержанням на них доходів, здійсненням пайових внесків та участю в розподілі прибутку від спільної діяльності, одержанням і сплатою штрафних санкцій;

одержанням і погашенням кредитів, сплатою відсотків за кредит та інші види послуг, одержанням відсотків за розміщення та зберігання коштів, а також у зв'язку зі страховими платежами та відшкодуваннями за різними видами страхування;

внутрішньовиробничим розподілом доходів.

Обсяг виручки від продажу продукції за планом та фактично визначається шляхом множення кількості продукції, що продається у відповідному періоді, на ціну її продажу.

Відхилення фактичного обсягу виручки від її планової величини розраховується у вигляді різниці між цими величинами.

Під час визначення впливу факторів на зміну суми виручки від продажу продукції розраховується додатковий показник: "Обсяг виручки за фактичним обсягом реалізації продукції та планової ціни". Різниця між цим показником і плановим обсягом виручки становить відхилення за рахунок зміни кількості продукції, що реалізується, а різниця між розрахованим додатковим показником обсягу виручки та її фактичною величиною покаже зміну виручки за рахунок зміни ціни реалізації.

Основою фінансів підприємств є фінансові ресурси – сума коштів, яка перебуває в розпорядженні підприємства та призначена для виконання ним фінансових зобов'язань. У пасиві балансу фінансові ресурси відображаються як джерела формування активів, а в активі – як засоби, зокрема й грошові кошти. Отже, засоби і грошові кошти виступають матеріальним вираженням фінансових ресурсів [8].

Фінансова діяльність у "вузькому" розумінні пов'язана з видами економічної діяльності підприємства і зафіксована в П(С)БО України. Згідно

з положеннями фінансова діяльність – це діяльність, яка веде до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства (яка не є результатом його операційної чи інвестиційної діяльності) [13].

Тобто сутність фінансової діяльності підприємства полягає у фінансуванні підприємства, оскільки успішна інвестиційна та операційна підприємницька діяльність можлива лише за наявності надійного фінансового фундаменту, тобто достатнього обсягу капіталу. Фінансова діяльність у "широкому" розумінні – це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств, а також досягнення ними поставлених цілей. Інакше кажучи, фінансова діяльність (робота) охоплює весь комплекс функціональних завдань фінансиста, пов'язаних із фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням (обслуговуванням) операційної діяльності суб'єкта господарювання [20]. Фінансова робота на підприємстві здійснюється за такими основними напрямками: фінансове планування та прогнозування; оперативна (поточна) фінансово-економічна робота; аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності. Фінансову роботу на підприємстві здійснюють згідно з Господарським кодексом України, Податковим кодексом України, Законом України "Про господарські товариства", статутом підприємства, інструкціями та вказівками фінансових і банківських органів.

Фінансову роботу на підприємстві виконують працівники фінансового відділу, а за його відсутності – працівники бухгалтерії. Відповідальність за організацію фінансової роботи несе начальник фінансового відділу (головний бухгалтер). Ефективність фінансової діяльності забезпечується формуванням на підприємстві фінансового механізму. Якісне управління фінансами великою мірою буде залежати від функціонування фінансового механізму на підприємстві.

Фінансовий механізм підприємства – це сукупність форм і методів формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення фінансування діяльності підприємства. Складовими фінансового механізму є фінансові методи, фінансові важелі, нормативно-правове забезпечення, інформаційне забезпечення [19].

Під фінансовим механізмом розуміють цілісну систему управління фінансами суб'єкта господарювання, призначену для організації взаємодії об'єктів і суб'єктів господарювання у сфері фінансових відносин, формування та використання фінансових ресурсів, забезпечення ефективного впливу фінансової діяльності на результати роботи суб'єкта господарювання.

Механізм фінансового менеджменту складається з таких систем:

регулювання фінансової діяльності суб'єкта господарювання (державного правового та нормативного регулювання фінансової діяльності суб'єкта господарювання, ринкового механізму регулювання його фінансової діяльності, внутрішнього механізму регулювання окремих аспектів фінансової діяльності суб'єкта господарювання);

зовнішньої підтримки фінансової діяльності суб'єкта господарювання (державне та інші форми фінансування суб'єкта господарювання, кредитування суб'єкта господарювання, лізинг, страхування, інші форми зовнішньої фінансової діяльності суб'єкта господарювання);

фінансових важелів (цін, відсотків, прибутку, амортизаційних відрахувань, чистого грошового потоку, дивідендів, штрафів тощо);

фінансових методів (балансового методу, експертних методів, методів дисконтування вартості та ін.);

фінансових інструментів (платіжних, кредитних, депозитних інструментів, інструментів інвестування, страхування та ін.).

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [8; 9; 13; 17].

Практична робота до теми 2 Розрахункові операції підприємств

Зміст роботи

Ситуація 2.1. Вивчіть форми безготівкових розрахунків і зазначте їхні особливості в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Характеристика форм безготівкових розрахунків

Форми розрахунків	Сфера застосування	Види розрахункових документів	Переваги	Недоліки
Платіжне доручення				
Платіжна вимога – доручення				
Чек				
Акредитив				

Ситуація 2.2. На основі наведеного завдання заповніть форми безготівкових розрахунків.

1. ДП "Електроважмаш" (м. Харків, вул. Шевченка, 27, ін. номер – 14340402) просить ПАТ "Альфа-Банк" відкрити йому поточний рахунок з присвоєнням йому певного номеру (буде надано номер UA793113720000026002661176318). Реквізити банку: код МФО 311372, номер ЄДРПОУ – 19311279. Керівник – Т. Г. Іваненко, головний бухгалтер – І. І. Петренко.

2. ДП "Електроважмаш" оформило платіжне доручення № 25 від 28.08.20 р. на перерахування районному управлінню пенсійного фонду (Код 20404900, рахунок UA293003350000026002661176318) обов'язкових платежів у сумі 49 500 грн. Реєстраційний номер платника в ПФ 0627031005. Рахунок фонду відкрито в АПБ "Аваль". Код банку МФО – 300335.

3. ЧП "Ремонтник" виставило на ім'я ДП "Електроважмаш" платіжну вимогу-доручення № 45 від 28.08.20 р. про стягнення з ПАТ "Електромаш" заборгованості в сумі 1 175 грн за відпущені раніше товари за накладною № 48 від 25.08.20 р. Поточний рахунок СП – UA793113720000026002661176318 в "Приватбанк" м. Харків. Код банку МФО – 311372. Директор СП – А. А. Чапкіс, головний бухгалтер – П. П. Муковоз, код підприємства – 14340412. Платіжна вимога-доручення акцептована в повній сумі.

Ситуація 2.3. Впишіть номер визначення кожного терміна в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Категоріальний апарат організації розрахункових операцій

Терміни	Визначення
1	2
Платіжна вимога	1. Платежі готівкою підприємств, підприємців і фізичних осіб за реалізовану продукцію, послуги та за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції й іншого майна
Платіжне доручення	2. Операції підприємств між собою та з підприємцями й фізичними особами, що пов'язані з прийманням і видачею готівкових коштів під час проведення розрахунків через касу підприємств з відображенням цих операцій у касовій книзі, книзі обліку розрахункових операцій
Кліринг	3. Не можна змінити або анулювати без згоди постачальника, на користь якого був відкритий акредитив
Безвідкличний акредитив	4. Система безготівкових розрахунків за товари, цінні папери, надані послуги шляхом заліку взаємних вимог
Відкличний акредитив	5. Купівля банком у клієнта права на вимогу боргу без права зворотної вимоги до клієнта

1	2
Факторинг	6. Акредитив, що може бути змінений або анульований банком-емітентом на вимогу покупця без попереднього узгодження з постачальником
Касові операції	7. Розрахунковий документ, що складається з двох частин: верхньої частини-вимоги одержувача безпосередньо до платника про сплату визначеної суми коштів; нижньої частини-доручення платника обслуговуючому банку під час списання зі свого рахунка визначеної ним суми коштів та перерахування її на рахунок одержувача
Акредитив	8. Письмове доручення власника рахунка перерахувати зі свого рахунка кошти на рахунок отримувача
Грошовий оборот підприємства	9. Розрахунковий документ із дорученням однієї кредитної установи іншій здійснити за рахунок спеціально задепонованих коштів оплату товаротransпортних документів за відвантажений товар
Готівкові розрахунки	10. Сукупність усіх розрахунків і платежів підприємства

Ситуація 2.4. За січень у касовій книзі підприємства ABC (табл. 2.3) проведено такі записи (тис. грн).

Таблиця 2.3

Касова книга

Дата	№ документа	Операція	Прихід	Видаток	Залишок
		Залишок на 01.01			200
02.01	П01	Виручка від реалізації	420		
04.01	П02	Виручка від реалізації	160		
06.01	В01	Здано в банк		600	
09.01	П03	Виручка від реалізації	2 500		
	В02	Видано на зарплату		1 400	
	В03	Видано на поточні потреби		1 200	
13.01	П04	Виручка від реалізації	1 300		
18.01	П05	Виручка від реалізації	310		
20.01	В04	Здано в банк		1 600	
24.01	П06	Виручка від реалізації	2 600		
	В05	Оплачено підприємству ABC за товари		2 500	

Ліміт каси встановлений для підприємства ABC в розмірі 300 тис. грн. Проведіть перевірку касової дисципліни підприємства банком.

Ситуація 2.5. Підприємство з виробництва меблів у серпні 2020 року ухвалило рішення про перегляд розміру ліміту каси (у результаті збільшення товарообігу). Підприємство уклало договір про щоденну інкасацію готівки. Визначте граничний розмір готівки в касі (згідно з даними табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Сума надходження готівки підприємства за місяцями, тис. грн

Показник	Серпень 2019	Вересень 2019	Жовтень 2019	Листопад 2019	Грудень 2019	Січень 2020	Лютий 2020	Березень 2020	Квітень 2020	Травень 2020	Червень 2020	Липень 2020
Сума готівки, яка надійшла	35,4	26,5	23,5	26,8	58,3	61,5	34,6	27,5	36,6	42,3	44,5	41,6

Розрахунок проводять на підставі даних про надходження готівки за три будь-які місяці підряд з останніх дванадцяти, що передують терміну встановлення ліміту каси.

Ситуація 2.6. На 1 січня 2018 року грошові кошти транспортного підприємства "Автоперевізник" становили 37,5 тис. грн. Обсяг наданих автотранспортних послуг за минулий рік становив 720 тис. грн. Внаслідок купівлі 2 вантажних автомобілів планується збільшення виручки від надання послуг на 15 %. Яка сума грошових коштів вивільниться в результаті прискорення оборотності грошових коштів?

Ситуація 2.7. Підприємством "Світанок" ухвалило рішення про перегляд встановленого ліміту каси у зв'язку зі збільшенням грошового обороту. За липень-вересень 2020 року готівкова виручка підприємства становила 186 000 грн, виплачено готівкою на різні потреби (крім виплат, пов'язаних з оплатою праці) 20 000 грн. Який розмір ліміту залишку готівки в касі слід встановити підприємству?

Методичні рекомендації до виконання роботи

Фінансова діяльність підприємств передбачає здійснення розрахунків, які бувають готівковими та безготівковими. Сукупність усіх розрахунків, що здійснюються підприємством, називається грошовим оборотом.

Готівкові та безготівкові розрахунки підприємств мають свою сферу застосування. Так, готівкові розрахунки використовуються переважно для оплати праці, касових оборотів підприємств, а безготівкові – для розрахунків між партнерами (юридичними особами з приводу отримання товарно-матеріальних цінностей, їхньої передоплати, користування кредитами та їхнім поверненням, послугами страхових компаній тощо), юридичними та фізичними особами, а також для виконання підприємствами своїх фінансових зобов'язань перед державою.

Для здійснення розрахунків підприємствам відкриваються в банківських установах рахунки в національній (поточний, кредитний, депозитний, бюджетний та інші) та іноземній (розподільчий, поточний, кредитний, депозитний тощо) валютах.

Платіжний інструмент – це засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому носії інформації, який використовується для ініціювання переказів. До платіжних інструментів належать документи на переказ (зокрема розрахункові документи) та електронні платіжні засоби.

Безготівкові розрахунки підприємства можна здійснювати за допомогою таких документів:

- платіжних доручень;
- платіжних вимог-доручень;
- розрахункових чеків;
- акредитивів;
- векселів;

платіжних вимог (застосовується у випадках, коли ініціатором переказу виступає стягувач або, за договірним списанням, отримувач);

меморіальних ордерів (складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів із рахунка платника і внутрішньо-банківських операцій відповідно до Закону України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" та нормативно-правових актів Національного банку України).

Платіжна вимога – це розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача або за договірною списання обтяжувача чи отримувача до обслуговуючого платника банку здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунку платника на рахунок отримувача

Платіжна вимога-доручення – це розрахунковий документ, що містить вимогу отримувача безпосередньо до платника сплатити суму коштів і доручення платника банку, що його обслуговує, здійснити переказ визначеної платником суми коштів зі свого рахунка на рахунок отримувача. Це комбінований розрахунковий документ, який складається з двох частин. Верхня частина – вимога підприємства-постачальника до підприємства-покупця сплатити вартість товару, виконаних робіт, послуг. Нижня частина – доручення покупця (платника грошових коштів) банку, який його обслуговує, переказати належну суму коштів із його рахунка на рахунок постачальника.

Платіжне доручення – це розрахунковий документ, який містить доручення платника банку, здійснити переказ визначеної в ньому суми коштів зі свого рахунка на рахунок отримувача. Платіжні доручення застосовуються в розрахунках щодо місцевих, а також міжміських поставок за товари (роботи, послуги). Вони забезпечують максимальне наближення строків отримання товарно-матеріальних цінностей і здійснення платежу, прискорюють обертання оборотних коштів; запобігають виникненню кредиторської заборгованості у покупців.

Розрахунки платіжними дорученнями здійснюються також за нетоварними операціями. Це платежі до бюджету, цільових державних фондів; платежі кредитним установам, за банківськими позичками.

Розрахунковий чек – це паперовий розрахунковий документ, що містить нічим не обумовлене розпорядження платника банку, що його обслуговує, провести переказ суми коштів на користь визначеного в ньому отримувача. Це документ стандартної форми з дорученням чекодавця своєму банку переказати кошти з рахунка чекодавця на рахунок пред'явника чека (отримувача коштів). Розрахунковий чек, як і платіжне доручення, заповнює платник. На відміну від платіжного доручення чек передається платником підприємству – отримувачу платежу безпосередньо під час здійснення господарської операції. Отримувач платежу подає чек у свій банк для оплати.

Акредитив – це розрахунковий документ із дорученням однієї кредитної установи іншій здійснити за рахунок спеціально задепонованих коштів оплату товаротранспортних документів за відвантажений товар.

Постачальник подає в банк, що його обслуговує, заяву з зазначенням умов використання задепонованих коштів. Після повідомлення про відкриття акредитива постачальник відвантажує товар і не пізніше трьох робочих днів після цього подає в установу банку реєстри рахунків і транспортні або інші документи, які підтверджують відвантаження. Якщо документи відповідають умовам акредитива, кошти того самого дня зараховуються на рахунок постачальника.

Банк-емітент може відкривати такі види акредитивів:

покритий – це акредитив для здійснення платежів, за якими завчасно бронюються кошти платника в повній сумі на окремому рахунку в банку-емітенті або у виконуючому банку – "Розрахунки за акредитивами";

непокритий – це акредитив, оплата за яким, у разі тимчасової відсутності коштів на рахунку платника, гарантується банком-емітентом за рахунок банківського кредиту.

Фінансовий банківський вексель – це цінний папір, що посвідчує безумовне зобов'язання банківської установи сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя.

Фінансовий казначейський вексель – це цінний папір, що посвідчує безумовне грошове зобов'язання центрального органу виконавчої влади, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, яким оформлено заборгованість державного бюджету, сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю).

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [8 – 10].

Практична робота до теми 3 Грошові потоки підприємств

Зміст роботи

Ситуація 3.1. За попередній період підприємство здійснило такі операції:

- а) придбало обладнання на суму 200 тис. грн;
- б) виплатило дивіденди на суму 15 тис. грн;
- в) реалізувало продукцію на суму 1 млн грн;

- г) придбало короткострокові цінні папери на суму 18 тис. грн;
- д) продало старе обладнання на суму 7 тис. грн;
- е) отримало плату за оренду приміщень в сумі 5 тис. грн;
- є) продало привілейовані акції на суму 10 тис. грн;
- ж) виплатило дивіденди у формі акцій на суму 25 тис. грн;
- з) виплатило відсотки за довгостроковий кредит у сумі 4,5 тис. грн;
- и) виплатило заробітну плату працівникам у сумі 250 тис. грн;
- і) придбало акції інших підприємств на суму 25 тис. грн.

Укажіть, як результати кожної операції відобразилися на звіті про рух грошових коштів, записавши її суму у відповідний стовпчик у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Відповідність операції виду діяльності

Операція	Діяльність		
	Інвестиційна	Фінансова	Не впливає
а			
б			
в			
г			
д			
е			
є			
ж			
з			
и			
і			

Ситуація 3.2. На основі наведених далі даних складіть звіт про рух грошових коштів, використовуючи прямий і непрямий метод.

Підприємство займається торговою діяльністю. Протягом року було здійснено ряд операцій (табл. 3.2).

Залишок коштів на рахунку підприємства на 1 січня звітного року становив 199 тис. грн, а прибуток до оподаткування за звітний рік – 878 тис. грн.

Таблиця 3.2

Фінансово-господарські операції підприємства у звітному році

№ п/п	Показник	Сума, тис. грн
1	Придбано товари (запасів станом на 1 січня не було)	2 700
2	Реалізовано товари в кредит (собівартість реалізованих товарів – 2 600 тис. грн)	4 200
3	Надійшло від покупців продукції	4 000
4	Перераховано постачальникам за придбані товари	2 650
5	Виплачено зарплату	500
6	Сплачені відсотки	22
7	Нараховано амортизацію основних засобів	90
8	Сплачено різні витрати обігу (оренда, освітлення, опалення то-	100
9	Нараховано податок на прибуток	80
10	Придбано та оплачено устаткування	950
11	Отримано позику	220
12	Сплачено податок на прибуток	70
13	Виплачено дивіденди	87
14	Списано пошкоджені товари	10

Складіть звіт про рух грошових коштів із застосуванням прямого методу (табл. 3.3), непрямого методу (табл. 3.4).

Таблиця 3.3

Звіт про рух грошових коштів за звітний рік (прямий метод)

№ п/п	Показник	Сума, тис. грн
1	2	3
1	Рух коштів від операційної діяльності	
1.1	Надходження від покупців	
1.2	Платежі постачальникам	
1.3	Виплачено заробітну плату	
1.4	Сплачені відсотки	
1.5	Сплачено податок на прибуток	
1.6	Інші операційні платежі	
	<i>Чистий рух коштів від операційної діяльності</i>	
2	Рух коштів від інвестиційної діяльності	
2.1	Придбання устаткування	

1	2	3
	<i>Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності</i>	
3	Рух коштів від фінансової діяльності	
3.1	Отримано позику	
3.2	Сплачено дивіденди	
	<i>Чистий рух коштів від фінансової діяльності</i>	
	<i>Чистий рух коштів за рік</i>	
	<i>Залишок коштів на початок року</i>	
	<i>Залишок коштів на кінець року</i>	

Таблиця 3.4

Звіт про рух грошових коштів за звітний рік (непрямий метод)

№ п/п	Показник	Сума, тис. грн
1	Рух коштів від операційної діяльності	
1.1	Прибуток до оподаткування	
1.2	Амортизація	
1.3	Витрати на сплату відсотків	
1.4	Прибуток від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних	
1.5	Збільшення дебіторської заборгованості	
1.6	Збільшення запасів	
1.7	Збільшення кредиторської заборгованості	
1.8	Грошові кошти від операційної діяльності	
1.9	Сплачені відсотки	
1.10	Сплачений податок на прибуток	
	<i>Чистий рух коштів від операційної діяльності</i>	
2	Рух коштів від інвестиційної діяльності	
2.1	Придбання устаткування	
	<i>Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності</i>	
3	Рух коштів від фінансової діяльності	
3.1	Отримана позика	
3.2	Сплачені дивіденди	
	<i>Чистий рух коштів від фінансової діяльності</i>	
	<i>Чистий рух коштів за рік</i>	
	<i>Залишок коштів на початок року</i>	
	<i>Залишок коштів на кінець року</i>	

Ситуація 3.3. Визначте традиційний, чистий, операційний, пріоритетний і дискретний грошові потоки підприємства на основі даних табл. 3.5.

Грошові потоки підприємства, тис. грн

№ п/п	Показник	Значення
1	Надходження від реалізації товарів у поточному періоді	130 000
2	Надходження для погашення дебіторської заборгованості	2 800
3	Залучено короткострокові кредити в поточному періоді	5 500
4	Оплата товарів у поточному періоді	8 700
5	Погашення кредиторської заборгованості	5 900
6	Витрати на оплату праці	41 000
7	Амортизаційні відрахування	1570
8	Відсотки за короткостроковий кредит, які підприємство має сплатити в поточному періоді	910
9	Податкові платежі, у тому числі	10 343
	податок на прибуток	2 700
10	Транспортні витрати, витрати на утримання приміщень, орендні платежі та інші витрати	4 597
11	Видатки з чистого прибутку (повністю розподіляються у звітному періоді), у тому числі на	
	поповнення обігових коштів	7 920
	заохочення персоналу	1 820
	виплату дивідендів	2 100
	купівлю цінних паперів інших підприємств	870

Ситуація 3.4. На основі даних табл. 3.6 визначте коефіцієнт загальної ліквідності підприємства та його оптимальне значення. Зробіть висновки.

Оборотні активи та поточні зобов'язання підприємства

№ п/п	Показник	Значення
1	Запаси, у тому числі	
	запаси, необхідні для безперебійної роботи підприємства	
2	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, у тому числі	1 820
	безнадійна дебіторська заборгованість	770
3	Гроші та їхні еквіваленти	480
4	Поточні зобов'язання і забезпечення	6 225

Ситуація 3.5. Підприємство має проблеми з нестачею готівки. В наступному місяці плануються такі виплати та видатки: реалізація продукції (товарів, робіт, послуг) – 54,6 тис. грн, заробітна плата – 13,8 тис. грн, податкові платежі – 9,3 тис. грн, погашення кредиторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги – 47,9 тис. грн. Залишок готівки на початок місяця становить 1,8 тис. грн. Норматив залишку коштів становить 0,7 % від обсягів реалізації продукції підприємства.

Фінансовими менеджерами було досліджено всі можливості покращення ситуації та ухвалено рішення щодо отримання кредиту в банку. Визначте необхідну суму кредиту на наступний місяць.

Ситуація 3.6. На основі даних про грошовий обіг підприємства за місяць (табл. 3.7) проаналізуйте рівномірність і ритмічність грошових потоків підприємства. Зробіть висновки.

Таблиця 3.7

Надходження і видатки підприємства у березні, тис. грн

Дата	Надходження	Видатки
01	150,5	80,9
02	180,2	90,5
03	–	103,1
1	2	3
04	–	–
09	230,4	207,7
10	270,8	230,3
11	80,5	90,5
12	–	25,3
14	–	106,2
15	104,5	–
16	190,3	230,4
17	250,3	260,7
18	107,3	15,6
21	155,6	–
22	–	40,5
23	120,3	105,6
24	130,8	–
25	120,0	92,1
28	70,0	80,5
29	280,3	111,2
30	201,2	170,8
31	103,3	–

Ситуація 3.7. Визначте, на якому з підприємств управління грошовими коштами протягом місяця здійснювалося найбільш ефективно (табл. 3.8). Усі підприємства функціонують в одній галузі та не здійснюють поточних фінансових інвестицій. Зробіть висновки.

Таблиця 3.8

Основні показники діяльності підприємств

№ п/п	Показник	Підприємство		
		1	2	3
1	Витрати грошових коштів протягом місяця, тис грн.			
1.1	Оплата товарів	16 800	28 000	19 000
1.2	Заробітна плата	1 305	3 500	2 200
1.3	Інші витрати	8 030	19 010	6 700
1.4	Податки та інші обов'язкові платежі, тис. грн	2 760	1 700	3 300
2	Період обороту запасів, днів	18	23	27
3	Період інкасації дебіторської заборгованості, днів	11	17	12
4	Період погашення кредиторської заборгованості, днів	23	26	24
5	Середній залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку	7 270	1 230	9 700

Методичні рекомендації до виконання роботи

Грошовий потік – це сукупність розподілених у часі надходжень і витрат грошових коштів та їхніх еквівалентів, пов'язаних із господарською діяльністю суб'єкта господарювання.

Вхідним грошовим потоком є надходження грошових коштів і їхніх еквівалентів від операційної діяльності, надходження від інвестиційної діяльності, мобілізація фінансових ресурсів на ринку капіталів.

Вихідним грошовим потоком є використання грошових коштів і їхніх еквівалентів та оплата рахунків контрагентів, фінансування реальних і фінансових інвестицій, погашення заборгованості, сплати податків, виплати дивідендів.

Традиційний грошовий потік розраховується як сума чистого прибутку та нарахованої амортизації.

Чистий грошовий потік становить загальну зміну у залишках грошових коштів підприємства за аналізований період та розраховується як різниця між надходженнями та видатками грошових коштів.

Дані про рух грошових коштів суб'єкта господарювання відображають у фінансовій звітності (форма № 3 "Звіт про рух грошових коштів"). У звіті відображають дані про грошові потоки від різних видів діяльності суб'єкта господарювання: операційної, інвестиційної, фінансової.

Основним джерелом фінансового забезпечення є грошовий потік від операційної діяльності.

Для визначення операційного грошового потоку використовують:

прямий метод розрахунку на основі прямого визначення суми вхідного та вихідного грошових потоків від операційної діяльності;

непрямий метод розрахунку на основі коригування суми чистого прибутку суб'єкта господарювання.

Розрахунок чистого грошового потоку за видами діяльності непрямим методом здійснюють за таким алгоритмом.

Чистий грошовий потік від операційної діяльності:

$$\text{ЧГП}_O = \text{ЧП} + A_{OЗ} + A_{HMA} \pm \Delta ДЗ \pm \Delta З_{TM} \pm \Delta КЗ \pm \Delta P, \quad (3.1)$$

де ЧП – чистий прибуток суб'єкта господарювання;

$A_{OЗ}$ – амортизація основних засобів;

A_{HMA} – амортизація нематеріальних активів;

$\Delta ДЗ$ – приріст (зменшення) суми дебіторської заборгованості;

$\Delta З_{TM}$ – приріст (зменшення) суми запасів товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ);

$\Delta КЗ$ – приріст (зменшення) суми кредиторської заборгованості;

ΔP – приріст (зменшення) суми резервного та інших страхових фондів.

Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності:

$$\text{ЧГП}_I = P_{OЗ} + P_{HMA} + P_{ДФI} + P_{BA} + ДП - П_{OЗ} - \Delta НКБ - П_{HMA} - П_{ДФI} - В_{BA}, \quad (3.2)$$

де $P_{OЗ}$, $П_{OЗ}$ – відповідно, сума реалізації та придбання основних засобів;

P_{HMA} , $П_{HMA}$ – відповідно, сума реалізації та придбання нематеріальних активів;

$P_{ДФI}$, $П_{ДФI}$ – відповідно, сума реалізації та придбання довгострокових фінансових інвестицій;

P_{BA} , $В_{BA}$ – відповідно, сума реалізації та викупу власних активів;

$ДП$ – сума дивідендів (відсотків), отриманих підприємством за довготерміновими фінансовими інструментами;

$\Delta НКБ$ – приріст незавершеного капітального будівництва.

Чистий грошовий потік від фінансової діяльності:

$$\text{ЧГП}_\phi = \text{З}_{\text{ВК}} + \text{З}_{\text{ДК}} + \text{З}_{\text{КК}} + \text{ЦФ} - \text{П}_{\text{ДК}} - \text{П}_{\text{КК}} - \text{Д}_{\text{ВК}}, \quad (3.3)$$

де $\text{З}_{\text{ВК}}$ – сума додатково залученого з зовнішніх джерел власного капіталу;
 $\text{З}_{\text{ДК}}$ – сума додатково залучених довгострокових кредитів;
 $\text{З}_{\text{КК}}$ – сума додатково залучених короткострокових кредитів;
 ЦФ – сума коштів, отриманого цільового фінансування;
 $\text{П}_{\text{ДК}}$ – сума погашення основного боргу за довгостроковими кредитами;
 $\text{П}_{\text{КК}}$ – сума погашення основного боргу за короткостроковими кредитами;
 $\text{Д}_{\text{ВК}}$ – сума дивідендів (відсотків), виплачених власникам суб'єкта господарювання (акціонерам) на вкладений капітал.

Загальний чистий грошовий потік певного періоду:

$$\text{ЧГП}_3 = \text{ЧГП}_0 + \text{ЧГП}_i + \text{ЧГП}_\phi, \quad (3.4)$$

де ЧГП_3 – загальний чистий грошовий потік;
 ЧГП_0 – чистий грошовий потік від операційної діяльності;
 ЧГП_i – чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності;
 ЧГП_ϕ – чистий грошовий потік від фінансової діяльності.

Розрахунок чистого грошового потоку прямим методом наведено в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Розрахунок чистого грошового потоку прямим методом

Залишок коштів на початок періоду		
Вид діяльності	Надходження (+)	Витрати (-)
1	2	3
Операційна	Від реалізації продукції, послуг. Аванси отримані від суб'єктів господарювання. Від погашення дебіторської заборгованості. Інші надходження	Придбання сировини, матеріалів, напівфабрикатів у постачальників. Сплата заборгованості постачальникам. Аванси, надані постачальникам. Виплати заробітної платні працівникам. Сплачені податки до бюджету та позабюджетних фондів. Інші виплати під час операційної діяльності

1	2	3
Інвестиційна	Продаж довгострокових активів. Дивіденди, відсотки, інші надходження від довгострокових фінансових інвестицій. Надходження від повернення інших фінансових вкладень	Придбання довгострокових активів. Капітальні активи. Надання довгострокових позик іншим суб'єктам господарювання
Фінансова	Отримання довго- та короткострокових кредитів і позик від банків та фінансових інституцій. Надходження від емісії цінних паперів. Отримане цільове фінансування	Повернення довго- та короткострокових кредитів і позик фінансовим інституціям. Виплата дивідендів. Викуп акцій власної емісії

Виділяють такі критерії ефективності управління грошовими потоками: загальні: прибуток, ліквідність, структура капіталу, мінімізація оподаткування;

специфічні: абсолютна величина грошового потоку, зведена вартість грошового потоку, термін мобілізації (імобілізації) грошового потоку тощо.

Для оцінювання грошового потоку використовують такі показники: абсолютну величину грошового потоку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, чистого грошового потоку;

суму грошового потоку до фінансування (FCF – *Free Cash Flow*):

$$FCF = CF_0 + CF_1 - I, \quad (3.5)$$

де CF_0 – операційний грошовий потік,

CF_1 – інвестиційний грошовий потік,

I – відсоткові платежі.

Нетто-грошовий потік – абсолютна величина грошових коштів, акумульованих суб'єктом господарювання за певний період, доступна власникам суб'єкта господарювання. Це сума грошових коштів, реінвестованих у господарську діяльність суб'єкта господарювання, та грошовий потік на користь власників (виплата дивідендів). Нетто-грошовий потік є інструментом реалізації фінансовим менеджментом концепції максимізації достатку акціонерів.

Пріоритетний грошовий потік містить виплати, які необхідні для нормального функціонування підприємства, наприклад, виплату відсотків за короткостроковий кредит та податкові платежі.

Дискретний грошовий потік містить виплати, які не є обов'язковими. До них традиційно долучають витрати, пов'язані з поглинанням інших компаній купівлею цінних паперів, виплатою дивідендів, надходженням від продажу фіксованих активів, філіалів, цінних паперів тощо.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [8; 9; 12; 13; 17; 18].

Практична робота до теми 4 Формування і розподіл прибутку

Зміст роботи

Ситуація 4.1. У звітному періоді підприємство "Ера" реалізувало 2 100 виробів за ціною 1 750 грн за одиницю продукції (в т. ч. ПДВ). Собівартість виробництва становила 830 000 грн, витрати на збут – 60 000 грн, адміністративні витрати – 187 500 грн. Який розмір чистого прибутку отримало підприємство у звітному періоді?

Ситуація 4.2. Підприємець О. О. Соколов займається роздрібною торгівлею постільною білизною. Яку кількість комплектів необхідно продати підприємцю, щоб отримати валовий прибуток у розмірі 50 000 грн, якщо середня ціна продажу одного комплекту становить 680 грн, оптова ціна – 425 грн, а орендна плата за місце на ринку – 5 000 грн на місяць?

Підприємство у звітному періоді виготовило 690 виробів за середньою відпускною ціною 1 050 грн за одиницю (у т. ч. ПДВ). Собівартість реалізованої продукції у звітному році – 268 тис. грн. Адміністративні втрати – 28 тис. грн. Витрати на збут – 15 тис. грн.

Протягом звітного періоду на підприємстві відбулися такі господарські операції:

1. Реалізовано основних фондів на суму 50 тис. грн, залишкова вартість – 39 тис. грн, витрати на реалізацію – 1 450 грн.
2. Отримано штрафів від підприємств-постачальників за порушення умов договорів – 4 620 грн.
3. Сплата відсотків за кредит – 2 200 грн.
4. Поповнено резервний капітал підприємства – 9 % від величини чистого прибутку підприємства.

Необхідно визначити чистий дохід, валовий прибуток, фінансові результати від операційної діяльності, чистий і нерозподілений прибуток підприємства.

Ситуація 4.3. На двох підприємствах за один місяць спостерігалася ситуація, наведена в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Вихідні дані, тис. грн

Показник	Підприємство 1 (П1)	Підприємство 2 (П2)
Чистий дохід	70	70
Постійні витрати	20	30
Змінні витрати	30	20

Визначте очікуваний приріст прибутку в разі збільшення чистого доходу на кожному підприємстві на 20 %.

Ситуація 4.4. Підприємство випускає продукцію за ціною 250 грн. Плановий обсяг випуску на рік становить 12 000 шт. Постійні витрати на весь випуск визначено на рік у сумі 876 000 грн. Змінні витрати на одиницю продукції, згідно з фактичними даними калькуляції, дорівнюють 160 грн/шт.

Визначте точку рентабельності (X), валову маржу (внесок на покриття постійних витрат та прибутку) на одиницю продукції та величину прибутку для запланованого обсягу виробництва.

Ситуація 4.5. Підприємство випускає продукцію за ціною 3,50 грн. Змінні витрати становлять 2,10 грн на одиницю продукції. Постійні витрати на місяць становлять 700 грн. Який запас фінансової міцності має цей бізнес за суми прибутку 490 грн на місяць ?

Ситуація 4.6. Підприємство придбало чорно-білі та кольорові календарі. Заплановано за один тиждень реалізувати 400 чорно-білих календарів за ціною 3,50 грн за закупівельної ціни 2,10 грн і 500 кольорових календарів за ціною 6 грн за закупівельної ціни 3,92 грн.

Чому дорівнює поріг рентабельності кожного з виробів за умов оренди торговельної точки 700 грн/тиждень?

Ситуація 4.7. Фірма, яка виготовляє чотири види товару (А, Б, В, Г), склала на наступний рік планову виробничу програму та прогнозує досягнути показників витрат, наведених у табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Показники діяльності фірми на наступний рік

Показники	Товар А	Товар Б	Товар В	Товар Г
Річний випуск продукції, од.	1 000	2 500	4 000	800
Ціна за одиницю продукції, грн	200	400	300	500
Змінні витрати на одиницю продукції, грн	140	320	280	420
Постійні витрати на одиницю, грн	40	40	40	40
Заробітна плата основних виробничих робітників на одиницю продукції (змінні витрати), грн	20	20	20	25

Зробіть висновок щодо економічної доцільності такої виробничої програми.

Ситуація 4.8. Три підприємства випускають продукцію, яку характеризують величини економічних показників, наведені в табл. 4.3.

Таблиця 4.3

Показники випуску продукції на трьох підприємствах

Показники випуску продукції	Підприємство А	Підприємство Б	Підприємство В
Ціна за одиницю продукції, грн	3	3	3
Змінні витрати, грн/од.	2	1,5	1,2
Постійні витрати, грн/міс.	30 000	54 000	81 000

Які зміни відбудуться з прибутком, якщо кожне підприємство збільшить обсяг виробництва на 10 % (з 80 000 до 88 000 одиниць)?

Ситуація 4.9. Підприємство шиє спідниці та блузки. У прогнозований період може бути відпрацьовано 20 000 люд.-год. За 1 годину можна пошити одне худі або три футболки. Вихідні дані за показниками цих виробів наведено в табл. 4.4.

Вихідні дані

Показники, грн	Футболки	Худі
Ціна реалізації одиниці виробу, грн	150	200
Змінні витрати на одиницю виробу, грн	90	160

Визначте, що більш вигідно виготовляти, якщо можна шити тільки один вид виробу.

Ситуація 4.10. Два підприємства мають вихідні дані виробництва продукції, наведені в табл. 4.5.

Вихідні дані

Показники, тис. грн	Підприємство 1	Підприємство 2
Валовий дохід	125	125
Чистий дохід	85	85
Постійні витрати	30	40
Змінні витрати	40	30

Визначте коефіцієнт операційного важеля та очікуваний приріст чистого прибутку в разі збільшення чистого доходу на обох підприємствах на 30 %.

Ситуація 4.11. Підприємство виготовляє електрочайники. Постійні витрати за 1 місяць становлять 20 000 грн. Ціна реалізації одного електрочайника – 700 грн. Змінні витрати на один електрочайник – 500 грн. Скільки необхідно виготовити електрочайників, щоб підприємство не отримало прибутку, але не мало б і збитків?

Ситуація 4.12. Ціна за одиницю продукції – 250 грн. Плановий обсяг випуску – 12 000 шт. Постійні витрати на плановий обсяг виробництва дорівнюють 876 000 грн. Змінні витрати на одиницю продукції – 160 грн. Знайдіть точку рентабельності, валову маржу на одиницю продукції та величину прибутку за планового обсягу виробництва.

Який прибуток отримає підприємство в разі збільшення обсягу продажів на 10 %?

Як вплине на величину прибутку зростання постійних витрат на 10 %? Скільки одиниць продукції необхідно продати, щоб дістати прибуток у розмірі 250 000 грн на місяць?

Ситуація 4.13. Фірма сформувала на поточний рік таку виробничу програму (табл. 4.6).

Таблиця 4.6

Показники виробничої програми фірми на поточний рік

Показники/Вироби	А	Б	В	Г
Річний випуск, од.	1 200	2 500	2 000	800
Ціна за одиницю виробу, грн	300	400	200	500
Повна собівартість одиниці виробу, грн	?	?	?	?
Змінні витрати, грн/од.	240	320	160	420
Постійні витрати, грн/од.	40	40	60	50
Зарплата основних виробничих робітників, грн/шт.	20	20	20	25

Чи варто підтримувати таку виробничу програму? Висновок обґрунтуйте.

Ситуація 4.14. Підприємство займається виготовленням зимових курток. Ціна однієї куртки становить 3 500 грн. Плановий обсяг виробництва – 12 000 шт. Постійні витрати на весь випуск – 900 000 грн. Змінні витрати на одиницю – 2 600 грн.

Визначте:

точку рентабельності виробництва;

внесок на покриття постійних витрат та прибутку на одиницю продукції;

величину прибутку в разі збільшення обсягів продажів на 10 %;

величину прибутку за збільшення постійних витрат на 12 %.

Скільки одиниць продукції необхідно продати, щоб отримати прибуток у розмірі 500 000 грн, і який запас фінансової стійкості буде мати підприємство з таким прибутком?

Яку ціну на куртки має встановити підприємство, щоб отримати прибуток 550 000 грн від реалізації 10 000 курток?

Методичні рекомендації до виконання роботи

Загальну систему розподілу виручки й отримання прибутку можна подати у вигляді схеми, зображеної на рис. 4.1.

1. Валовий дохід (виручка від реалізації продукції) – (ВД)		
2. Чистий дохід (ЧД)		Податки, що містяться в ціні (ПЦ)
3. Валова маржа (внесок на покриття постійних витрат і прибутку, маржинальний прибуток) – (ВМ)		Змінні витрати (ЗВ)
4. Фінансовий результат до оподаткування (П)		Постійні витрати (ПВ)
5. Чистий фінансовий результат (ЧП)	Податок на прибуток (ПП)	
6. Чистий фінансовий результат (ЧП)		

Рис. 4.1. Процес формування чистого фінансового результату

Точкою рентабельності (порогом рентабельності або критичним обсягом виробництва) за визначений період часу називають такий обсяг виробництва (реалізації продукції), у разі досягнення якого підприємство ще не має прибутку, але вже й не зазнає збитки. З економічного погляду, це мінімальний обсяг виробництва конкретної продукції на підприємстві, який не завдає збитків.

Для розрахунку точки рентабельності необхідно знати ціну реалізації одиниці виробу, змінні витрати на одиницю виробу, постійні витрати за розглянутий період. Точку рентабельності можна знайти математичним і графічним способом.

Математичний підхід розрахунку точки рентабельності зведено до прирівняння доходів (виручки від реалізації) із сумою простійних і змінних витрат за умов, що прибуток у цьому разі (за цього фізичного обсягу випуску продукції) дорівнює нулю.

У цьому разі має місце така рівність:

$$\Sigma \text{ЧД} = \Sigma \text{ПВ} + \Sigma \text{ЗВ}. \quad (4.1)$$

Точку рентабельності можна розраховувати як у кількісних (фізичних) одиницях, так і вартісному обчисленні.

У першому випадку для розрахунку використовується формула (4.2):

$$\text{Ц} \times \text{X} = \text{ПВ} + \text{ЗВ} \times \text{X}. \quad (4.2)$$

Звідси:

$$\text{X} = \frac{\text{ПВ}}{\text{Ц} - \text{ЗВ}}, \quad (4.3)$$

де X – беззбитковий обсяг виробництва (реалізації) за визначений період часу, фізичних одиниць;

ПВ – постійні витрати на весь випуск продукції, грн (визначаються як витрати періоду);

ЗВ – змінні витрати на одиницю продукції, грн/од. (визначають шляхом калькулювання фактичних витрат на одиницю продукції за певний період);

Ц – ціна одиниці продукції, грн.

В іншому випадку точку рентабельності визначають із застосуванням такої формули:

$$\text{Y} = \frac{\text{ПВ}}{1 - \frac{\text{ЗВ}}{\text{ВД}}}, \quad (4.4)$$

де Y – розмір виручки, необхідний для досягнення беззбиткового обсягу виробництва (реалізації), грн;

ПВ – постійні витрати на весь випуск продукції за визначений проміжок часу, грн;

ЗВ – змінні витрати на весь випуск продукції за визначений проміжок часу, грн;

ВД – розмір виручки за визначений проміжок часу, грн.

Для визначення обсягу виробництва (реалізації) продукції ($V_{в-ва}$), що забезпечує певну заплановану суму прибутку (П), формула має такий вигляд:

$$Ц \times V_{в-ва} = ПВ + ЗВ \times V_{в-ва} + П. \quad (4.5)$$

Підприємству необхідно прагнути до зниження рівня точки рентабельності, тому що це забезпечує швидше отримання прибутку за умов відсутності значного тиску з боку ринку (конкурентів, падіння попиту на продукцію тощо). Зменшення точки рентабельності можна досягати за рахунок збільшення ціни, зниження постійних і змінних витрат. Запас фінансової міцності показує, наскільки поточний обсяг виробництва або реалізації продукції перевищує беззбитковий їхній обсяг (точку рентабельності). Цей показник можна розрахувати як у відносному (у відсотках), так і в абсолютному вимірюванні (у грн).

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [8; 9; 12 – 15; 17; 19].

Практична робота до теми 5 Оподаткування підприємств

Зміст роботи

Ситуація 5.1. Протягом звітного періоду на підприємстві, яке обрало спрощену систему оподаткування і є платником ПДВ, відбулися такі операції:

1. Відвантажено покупцям:

а) товари звільнені від оподаткування згідно зі ст. 197 Податкового кодексу України на суму 10 000 грн. Розрахунки не проведені;

б) інші товари на суму 108 000 грн (у т. ч. ПДВ 18 000 грн). Розрахунки не проведені.

2. Отримано аванс у сумі 36 000 грн (у т. ч. ПДВ 6 000 грн) за товари, що будуть відвантажені покупцеві в наступному звітному періоді.

3. Сплачено постачальникові за товари та послуги, які використовуються як в оподатковуваних, так і в неоподатковуваних операціях, 72 000 грн (у т. ч. ПДВ 12 000 грн).

Визначте суму єдиного податку та податку на додану вартість, що підлягають сплаті до бюджету.

Довідково: обсяги з постачання оподатковуваних операцій (без урахування ПДВ) за попередній календарний рік становили 1 300 000 грн; сукупні обсяги постачання оподатковуваних та неоподатковуваних операцій (без урахування ПДВ) склали 1 600 000 грн.

Ситуація 5.2. О. Д. Шевченко, матері трьох дітей у віці до 18 років, за серпень 2020 р. зараховано 7 300 грн заробітної плати, у т. ч. 2 000 грн – премія за результатами роботи. Працівниця подала заяву про застосування податкової соціальної пільги. Визначте суми утриманих із працівниці податків.

Ситуація 5.3. Визначте суму земельного податку та терміни його сплати до бюджету для підприємства, яке має у власності 2 000 м² і використовує їх для розміщення та обслуговування основних і підсобних будівель. Ставки земельного податку затверджено місцевою радою у розмірі 60 % від максимальної величини ставки, встановленої Податковим кодексом України.

Довідково: нормативна грошова оцінка земельної ділянки станом на 01.01.2020 р. = 175 грн/м².

Ситуація 5.4. Підприємство – платник єдиного податку у складі четвертої групи, що здійснює діяльність у Харківській області, орендує 45 га ріллі. Нормативна грошова оцінка земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації, станом на 1 січня 2020 року становить 32 549,20 грн.

Визначте суму єдиного податку, що підлягає сплаті до бюджету, у т. ч. за податковими періодами.

Ситуація 5.5. Підприємство провадить діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на спеціально відведених автостоянках. Площа земельної ділянки, відведена для паркування, становить 2 400 м². 20 % площі відведено для безоплатного паркування транспортних засобів, передбачених ст. 30 Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні". Визначте суму збору за місця для паркування транспортних засобів, що підлягає сплаті підприємством до бюджету за підсумками третього кварталу поточного року, якщо згідно з рішенням

місцевої ради ставка збору затверджена на рівні 20 % від максимальної ставки, визначеної Податковим кодексом України.

Ситуація 5.6. Фізична особа має у власності квартиру загальною площею 62,6 м², у т. ч. житлова площа 58,8 м². Визначте суму податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, що підлягає сплаті такою особою, якщо згідно з рішенням місцевої ради ставка збору затверджена на рівні 90 % від максимальної ставки, визначеної Податковим кодексом України.

Ситуація 5.7. Фізична особа 25 березня придбала легковий автомобіль. Його середньоринкова вартість якого становить 1,5 млн грн. Визначте суму транспортного податку, яка підлягає сплаті до бюджету, якщо місцевим органом влади цей податок затверджений у переліку місцевих податків і зборів, що стягуються на відповідній території.

Ситуація 5.8. Громадянка України О. І. Іванченко залишила у спадок своїм близьким таке майно і матеріальні та грошові цінності:

чоловікові – автомобіль (оцінна вартість – 350 000 грн), дачу (оцінна вартість – 1 500 000 грн) та цінні папери на суму 520 грн;

синові – квартиру (оцінна вартість – 700 000 грн), кошти на банківському рахунку в сумі 300 000 грн;

онуці – кошти на банківському рахунку в сумі 250 000 грн;

племіннику – 20 000 грн на банківському рахунку.

Визначте, який податок з отриманих доходів мають сплатити спадкоємці.

Ситуація 5.9. 29 серпня поточного року І. М. Бойко сплатила річну вартість навчання свого сина А. О. Бойка. Сума понесених витрат – 12 000 грн (без ПДВ). Визначте можливість І. М. Бойко скористатися правом на податкову знижку за податком із доходів фізичних осіб, якщо сума нарахованої їй заробітної плати в поточному році буде становити 72 000 грн.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Система оподаткування – це сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що стягуються у встановленому законами України порядку.

Сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів, що справляються в установленому Податковим кодексом України (ПКУ) порядку, становить податкову систему України.

Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу.

Збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що стягується з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значущих дій.

До загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені ПКУ і є обов'язковими до сплати на всій території України, крім випадків, передбачених ПКУ: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито.

До місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених ПКУ, рішеннями сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у межах їхніх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад. До місцевих податків належать: податок на майно; єдиний податок. До місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

Оподаткування прибутку є досить активним важелем, за допомогою якого держава може впливати на фінансово-господарську діяльність підприємства. Об'єктом оподаткування є: прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень ПКУ. Обчислення оподаткованого прибутку відбуваються як:

$$\text{Оподатковуваний прибуток (оп)} = \frac{\text{Доходи від операційної діяльності та інші доходи}}{\text{Витрати від операційної діяльності та інші витрати}}$$

В Україні використовуються три види непрямих податків: акцизний податок, податок на додану вартість (ПДВ) і мито, основним призначенням яких є забезпечення формування доходів державного бюджету. ПДВ і акциз входять у відпускну ціну продукції підприємств. Під час імпорту товарів у ціну їхнього придбання і наступної реалізації додається мито.

Вивчення впливу формування і сплати непрямих податків на господарську діяльність їхніх платників має два напрями. Перший напрям пов'язаний із формуванням цін на товари, роботи, послуги. Всі непрямі податки входять у ціну реалізації товарів. Податок на додану вартість може входити в ціну окремих робіт та послуг. Отже, на суму непрямих податків зростає ціна реалізації, що впливає на загальний рівень цін. Підвищення ціни реалізації за певних обставин може негативно впливати на обсяги виробництва і реалізації товарів (робіт, послуг). Другий напрям впливу непрямих податків на діяльність суб'єктів підприємництва пов'язаний з іммобілізацією їхніх грошових коштів оборотних активів на сплату непрямих податків до бюджету. Як відомо, джерелом сплати непрямих податків до бюджету є надходження виручки від реалізації продукції, оскільки непрямі податки входять у ціну реалізації.

Мито є непрямим податком, що стягується з товарів, транспортних засобів, інших предметів, які переміщуються через митний кордон країни. Видами мита є: ввізне, вивізне, сезонне, спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне. Об'єктом оподаткування є митна вартість товару, що переміщується через кордон. В Україні є два види ставок: у відсотках до вартості товарів; у грошовому розмірі на одиницю товару.

Акцизний податок є непрямим податком, що встановлюється на підакцизні товари та входять у їхню ціну.

До підакцизних товарів відповідно до ПКУ відносять: спирт етиловий та алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн, промислові заміники тютюну; автомобілі легкові, кузови, причепа, мотоцикли.

Об'єктами оподаткування є операції з: реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів; реалізації підакцизних товарів із метою власного споживання, перероблення; ввезення підакцизних товарів на митну територію України; реалізації конфіскованих підакцизних товарів.

Податок на додану вартість є непрямим податком, виконує фіскальну функцію та впливає на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання та на їхній фінансовий стан.

Об'єктом оподаткування є операції платників з: постачання товарів; постачання послуг; ввезення товарів на митну територію України; вивезення товарів у митному режимі експорту або реекспорту.

Крім юридичних осіб, податки сплачують і фізичні особи.

Податок на доходи з фізичних осіб (ПДФО) – основний податок на доходи фізичних осіб в Україні. Розміри ставок ПДФО визначені у ст. 167 ПКУ. Основною ставкою є 18 %. Вона застосовується майже для всіх видів доходів громадян.

ЄСВ – консолідований (зведений) страховий внесок. Його збір здійснюється в системі загальнообов'язкового держстрахування в обов'язковому порядку та на регулярній основі. В Україні з січня 2016 року основна ставка ЄСВ становить 22 %.

Військовий збір – податок, введений у 2014 році для фінансування Збройних сил України, яким обкладаються доходи фізичних осіб на території України. Ставка військового збору становить 1,5 % від нарахованої заробітної плати.

Наприклад, працівникові нараховані за повний відпрацьований місяць 3 723 грн. Податкова соціальна пільга до такої заробітної плати не застосовується, оскільки вона більша за граничний розмір доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу 2 470 грн ($1762 \text{ грн} \times 1,4 = 2 470 \text{ грн}$). У цьому випадку нарахування на заробітну плату будуть становити 1 492 грн:

1. Рахуємо податок на доходи фізичних осіб: $3 723 \times 18 \%$ (ставка податку на доходи фізичних осіб) = 617 грн.

2. Рахуємо військовий збір: $3 723 \times 1,5 \%$ (ставка військового збору) = 56 грн.

3. Рахуємо єдиний внесок: $3 723 \times 22 \%$ (ставка ЄСВ) = 819 грн.

Розмір ставок оподаткування, об'єкти оподаткування, податкові пільги регламентуються ПКУ.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 8; 12; 17].

Змістовий модуль 2

Функціонування фінансів підприємств

Практична робота до теми 6

Необоротні активи підприємств

Зміст роботи

Ситуація 6.1. Підприємство має такий склад основних засобів (ОЗ) за групами (тис. грн): будівлі – 100, споруди – 400, передавальні пристрої – 100, машини та обладнання – 300, транспортні засоби – 200. Визначте структуру основних фондів на цьому підприємстві.

Ситуація 6.2. На підприємстві є в наявності основні засоби (тис. грн): основні фонди на початок року – 17 430, надійшло у звітному році – 1 360, у т. ч. введено в дію – 1 130, вибуло у звітному році – 670, знос основних засобів а початок року – 1 620, знос основних засобів на кінець року – 1 440. Визначте технічний стан основних засобів.

Ситуація 6.3. Визначте суму амортизаційного фонду за умови: середньорічна вартість будівлі – 100 тис. грн, норма амортизації – 1,6 %; середньорічна вартість обладнання – 600 тис. грн, норма амортизації – 8,3 %; середньорічна вартість споруд – 250 тис. грн, норма амортизації – 5 %. Чому дорівнює середня норма амортизації в середньому за всіма видами основних фондів?

Ситуація 6.4. За даними, наведеними в табл. 6.1, визначте фондовіддачу, фондомісткість і фондоозброєність ОЗ.

Укажіть, на якому підприємстві краще використовуються ОЗ.

Таблиця 6.1

Вихідні дані для розрахунку показників ефективності використання ОЗ

Показники	Підприємство А	Підприємство Б
Товарна продукція, тис. грн	520 000	340 000
Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн	346 000	12 600
Середньосписочна чисельність робітників, осіб	800	560
Прибуток від реалізації продукції, тис. грн	8 800	6 700

Ситуація 6.5. Визначте середньорічну вартість ОЗ, вартість їх на кінець року і суму амортизації за умови: вартість ОВФ на початок року – 2 700 тис. грн, вводиться з 15 вересня – 160 тис. грн, вибуття з 1 травня – 180 тис. грн. Норма амортизації дорівнює 10 %.

Ситуація 6.6. Визначте техніко-економічні показники використання ОЗ (коефіцієнти інтенсивного, екстенсивного та інтегрального навантажень), якщо: виробнича потужність підприємства – 14 900 тис. грн, кількість робочих днів у році, виходячи з прийнятого режиму роботи, – 204 дні. Фактично відпрацьовано – 206 днів, фактичний випуск продукції підприємством склав 14700 тис. грн.

Ситуація 6.7. Визначте показники ефективності використання основних засобів підприємства, якщо відомо, що чисельність працівників – 950 осіб; середньорічна вартість основних фондів на підприємстві – 174 млн грн; виробіток на одного працівника в рік становив 94 000 грн; витрати на виробництво продукції за рік будуть становити 83 млн грн.

Ситуація 6.8. Середньорічна вартість основних засобів на підприємстві – 74,8 млн грн. Чисельність працівників – 800 осіб. Виробництво продукції на одного працівника в рік становило 83 400 грн. Визначте фондвіддачу, фондомісткість, фондоозброєність підприємства.

Ситуація 6.9. Вартість технологічного обладнання підприємства становить 150 млн грн. Частка активної частини в загальній вартості основних фондів – 45 %. Обсяг реалізації продукції становив 380 млн грн. Повна собівартість – 290 млн грн. Чисельність працівників на підприємстві – 650 осіб. Визначте показники використання основних фондів: фондвіддачу, фондомісткість, фондоозброєність, фондорентабельність.

Ситуація 6.10. Підприємство придбало верстат для виробництва продукції за початковою вартістю 220 000 грн. Термін корисного використання верстата – 4 роки, після завершення якого верстат буде списано за очікуваною ліквідаційною вартістю 20 000 грн. Підприємство планує виготовити на цьому верстаті за перший експлуатаційний рік 2 000 одиниць продукції, за другий рік – 4 500 одиниць, за третій рік – 2 500 одиниць, за четвертий рік – 1 000 одиниць.

Обчисліть суму амортизаційних відрахувань за верстатом із використанням методів нарахування амортизації:

- 1) прямолінійного;
- 2) прискореного зменшення залишкової вартості;
- 3) кумулятивного;
- 4) виробничого.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Активи – це ресурси, контрольовані підприємством унаслідок минулих подій, використання яких має призвести до надходження економічних вигод у майбутньому [13]. Активи складаються з необоротних та оборотних. Специфікою необоротних активів є їхнє багаторазове використання в процесі господарської діяльності, використовуються більше одного року, переносять частинами свою вартість на готову продукцію.

До складу необоротних активів відносять: земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди, передавальні пристрої, робочі та силові машини й обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар, обчислювальна техніка, робоча та продуктивна худоба, багаторічні насадження, музейні цінності, експонати зоопарків, виставок, бібліотечні фонди, знаряддя лову, спеціальні інструменти та спеціальне пристосування, білизна, постільні речі, одяг та взуття, тимчасові нетитульні споруди, природні ресурси, інвентарна тара, матеріали довготривалого використання з науковою метою, авторські та суміжні з ними права, права користування природними ресурсами, майном, об'єкти промислової власності, інші матеріальні та нематеріальні активи довготривалого використання.

Основною ознакою необоротних матеріальних активів є те, що вони мають матеріально-речову форму. До їхнього складу відносять основні засоби (ОЗ) та інші необоротні матеріальні активи. Згідно з пп. 14.1.138, п. 14.1 ст. 14 ПКУ ОЗ – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6 тис. грн, невиробничих ОЗ і нематеріальних активів),

що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника, вартість яких перевищує 6 тис. грн і поступово зменшується у зв'язку зі зносом, та очікуваний строк корисного використання яких з дати введення в експлуатацію) становить понад один рік [25].

Для забезпечення відтворення ОЗ важливе значення має ідентифікація їхнього стану та визначення ефективності їхнього використання, наведені в табл. 6.2.

Таблиця 6.2

Показники стану та ефективності використання ОЗ

Показники	Формули розрахунку	Характеристика
Фондомісткість	$\frac{\text{Балансова вартість ОЗ}}{\text{Вартість виробленої продукції}}$	Характеризує забезпеченість підприємства ОЗ
Фондоозброєність	$\frac{\text{Балансова вартість ОЗ}}{\text{Середньооблікова чисельність персоналу}}$	Показує величину ОЗ на одного працівника
Коефіцієнт зносу основних засобів	$\frac{\text{Сума зносу ОЗ}}{\text{Балансова вартість ОЗ}}$	Показує рівень зносу ОЗ
Коефіцієнт придатності основних засобів	1 – Коефіцієнт зносу	Відображає частину ОЗ, придатну до експлуатації
Коефіцієнт оновлення основних засобів	$\frac{\text{Вартість уведених ОЗ}}{\text{Балансова вартість ОЗ}}$	Показує частину введених нових ОЗ у загальній вартості ОЗ
Коефіцієнт вибуття основних засобів	$\frac{\text{Вартість виведених ОЗ}}{\text{Балансова вартість ОЗ}}$	Характеризує інтенсивність вибуття ОЗ
Фондовіддача	$\frac{\text{Вартість виробленої продукції}}{\text{Балансова вартість ОЗ}}$	Відображає суму виробленої продукції на одну гривню ОЗ
Рентабельність основних засобів	$\frac{\text{Прибуток}}{\text{Балансова вартість ОЗ}}$	Визначає рівень прибутковості використання ОЗ

У процесі використання основні засоби зношуються. Для визначення суми зменшення корисності об'єкта основних засобів нараховується амортизація, методи якої наведені в табл. 6.3.

Методи нарахування амортизації основних засобів

№ п/п	Формула	Опис методу	Примітки
1	2	3	4
1	<i>Прямолінійний метод</i>		
	Річна сума амортизації = $\frac{\text{Вартість НА}}{\text{Термін використання НА}}$	Величина амортизації залежить від строку корисного використання об'єкта ОЗ. Річна сума амортизації визначається шляхом ділення вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта	Цей метод дає рівномірність розподілу суми амортизації між обліковими періодами
2	<i>Метод зменшення залишкової вартості</i>		
	Річна сума амортизації = Залишкова вартість НА на початок року або первинна вартість на дату початку нарахування амортизації × Річна норма амортизації. Річна норма амортизації = $(1 - \sqrt[\text{Кількість років}]{\frac{\text{ЛВ}}{\text{ПВ}}}) \times 100$, де ЛВ – ліквідаційна вартість ПВ – первинна вартість	Визначають річну суму амортизації виходячи із залишкової вартості об'єкта ОЗ на початок звітного року або первинної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річну норму амортизації (у відсотках) обчислюють як різницю між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первинну вартість	Цей метод для об'єктів ОЗ, інтенсивність використання яких у міру їхньої експлуатації зменшується. Він досить трудомісткий і на практиці зустрічається рідко
3	<i>Метод прискореного зменшення залишкової вартості</i>		
	Річна сума амортизації = Залишкова вартість НА на початок року × Річна сума амортизації. Річна сума амортизації = $\frac{100\%}{\text{Строк корисного використання}} \times 2$	Це різновид методу зменшення залишкової вартості. Визначає річну суму амортизації як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первинної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи зі строку корисного використання об'єкта, і подвоюється	Метод найчастіше використовується до ОЗ, інтенсивність використання яких у перші роки експлуатації значно вища, ніж у наступні

1	2	3	4
4	<i>Кумулятивний метод</i>		
	<p>Річна сума амортизації = Вартість, що амортизується × Кумулятивний коефіцієнт.</p> $\text{Кумулятивний коефіцієнт} = \frac{\text{Кількість років, що залишається до кінця використання НА}}{\text{Сума років, корисного використання НА}}$	<p>Річну суму амортизації визначають як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Останній розраховують діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта ОЗ, на суму кількості років його корисного використання</p>	<p>Метод застосовують до ОЗ, які зношуються більше у перші роки експлуатації. Також його використовують до об'єктів зі швидким моральним зносом (наприклад, обчислювальної техніки)</p>
5	<i>Виробничий метод</i>		
	<p>Місячна сума амортизації = Фактичний місячний обсяг продукції × Виробнича ставка амортизації.</p> $\text{Виробнича ставка амортизації} = \frac{\text{Вартість, що амортизується}}{\text{Загальний обсяг продукції}}$	<p>Місячну суму амортизації визначають як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Останню обчислюють діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта ОЗ</p>	<p>До методу звертаються, коли інтенсивність використання об'єкта впливає на його експлуатаційні властивості та, звичайно ж, коли можна визначити обсяг виробництва. Повною мірою це стосується автотранспорту, який використовують для надання послуг із перевезень будь-якого виробничого обладнання</p>

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7 – 10; 12 – 14; 17].

Практична робота до теми 7 Оборотні активи підприємств

Зміст роботи

Ситуація 7.1. Визначте ефективність використання оборотних активів, якщо відомо, що залишки оборотних активів на промисловому підприємстві склали на:

01.01– 120 млн грн;

01.04 – 150 млн грн;

01.07 – 200 млн грн;

01.10 – 250 млн грн;

31.12 – 235 млн грн.

Обсяг випуску продукції за звітний період становив 3 500 млн грн.

Ситуація 7.2. Випуск продукції за рік становив 100 тис. од., собівартість виробу – 150 грн, ціна виробу на 25 % перевищує його собівартість. Середньорічний залишок оборотних активів – 1 000 тис. грн, тривалість виробничого циклу виготовлення виробу – 7 днів, коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві – 1.

Визначте норматив оборотних активів у незавершеному виробництві, оборотність оборотних активів підприємства.

Ситуація 7.3. Визначте розмір вивільнення або залучення оборотних активів на основі даних, наведених у табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Вихідні дані

Показник	План	Факт
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	2 500	2 530
Середньорічні залишки оборотних активів, тис. грн	750	890

Кількість днів роботи підприємства – 250 протягом року.

Ситуація 7.4. Чиста вага деталі, виготовленої зі сталі, – 100 кг, норма витрати сталі – 115 кг. Випускається 5 000 виробів у рік. Постачання сталі здійснюється один раз у квартал. Транспортний запас складає 3 дні. Визначте розмір виробничого запасу і коефіцієнт використання сталі.

Ситуація 7.5. Визначте норматив оборотних активів, вкладених у виробничі запаси, на основі даних, наведених у табл. 7.2.

Таблиця 7.2

Вихідні дані

Види виробничих запасів	Запаси (у днях)				Витрати сировини та матеріалів у III кв., тис. грн
	Поточний запас	Підготовчий запас	Транспортний запас	Страховий запас	
Основні матеріали	20	1	4	10	900
Допоміжні матеріали	40	–	4	20	400
Паливо	30	–	5	15	700

Ситуація 7.6. На підприємстві за звітний рік реалізовано товарної продукції на суму 40 тис. грн, коли середні залишки обігових коштів становлять 6 800 грн. Визначте можливий обсяг реалізації продукції в наступному році за незмінної суми обігових коштів та зменшеної на 6 днів тривалості їхнього обороту.

Ситуація 7.7. Визначте тривалість операційного, виробничого та фінансового циклів підприємства, виходячи з таких даних: обсяг реалізації за квартал (РП) – 10 000 грн, середньоквартальні залишки виробничих запасів (ВЗ) – 2 000 грн, незавершеного виробництва (НВ) – 100 грн, готової продукції (ГП) – 3 000 грн, дебіторської заборгованості (ДЗ) – 3 500 грн, коштів (ГК) – 200 грн, кредиторської заборгованості (КЗ) – 1 500 грн.

Ситуація 7.8. Діяльність підприємства ПАТ "Вебінновація-плюс" характеризується показниками, наведеними в табл. 7.3.

Таблиця 7.3

Вихідні дані, тис. грн

Баланс	На 31. 12. 2019 р.	На 31. 12. 2018 р.	На 31. 12. 2017 р.
Активи			
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ			
Запаси	234	284	301
Дебіторська заборгованість	405	341	254
Разом по розділу II	1 940	1 841	1 849
Баланс	3 048	2 947	2 841
Звіт про фінансові результати		На 31. 12. 2019 р.	На 31. 12. 2018 р.
Виручка		4 517	4 509
Собівартість продажів		3 781	3 772

Проаналізуйте динаміку періоду операційного циклу протягом 2017 – 2019 рр. і фактори впливу на нього.

Ситуація 7.9. Визначте транспортний запас за таких умов. Час руху вантажу від постачальника до споживача – 10 днів. Пробіг документів – 3 дні. Опрацювання документів у постачальника та в банківських установах – 1 день.

Ситуація 7.10. Річна потреба у певному виді сировини становить 3 000 т од., середня вартість витрат на виконання одного замовлення – 250 грн, витрати на зберігання одиниці запасів – 100 грн. Визначте оптимальний середній розмір виробничого запасу поточного зберігання.

Ситуація 7.11. Підприємство робить замовлення сировини ціною по 225 грн за одиницю партією обсягом 35 од. Потреба в сировині є постійною і дорівнює 70 шт. на день протягом 270 робочих днів. Вартість виконання одного замовлення – 25 грн, а витрати на зберігання становлять 12,5 % ціни сировини. Визначте оптимальний розмір партії замовлення, середній рівень запасів, кількість угод замовлення і періодичність угод, а також ефект від переходу від поточної політики замовлень сировини до політики, яка базується на розрахунку оптимального розміру партії замовлення.

Ситуація 7.12. Фірма випускає батареї 1 500 од./день за ціною 6 грн/од. Компанії необхідно 22 дні, щоб сировина перетворилася на товар. Фірма надає покупцям відстрочку платежу 40 днів. Сама фірма має можливість оплачувати послуги постачання протягом 30 днів.

Знайдіть, протягом якого періоду часу на підприємстві обертається власний капітал (фінансовий цикл). Яку величину оборотного капіталу необхідно підтримувати для цієї виробничої програми?

Ситуація 7.13. Підприємство випускає портативні радіоприймачі 2 600 шт. на день по 600 грн/од. Підприємству необхідно 35 днів, щоб сировина перетворилася на товар. Виробник надає покупцям відстрочку платежу 40 днів. Сама ж фірма має можливість оплачувати послуги постачальників протягом 50 днів.

1. Знайдіть тривалість фінансового циклу.
2. Яку суму оборотного капіталу необхідно підтримувати підприємству для цієї виробничої програми?
3. Яка величина оборотного капіталу необхідна буде в разі скорочення відстрочки платежу підприємства до 35 днів?
4. Передбачено впровадження нової технології, що збільшить виробництво виробів до 2 800 шт., скоротить виробничий цикл до 28 днів, однак збільшить вартість виробів до 720 грн. Очікують збільшення виручки на 2 000 грн. Чи варто її запроваджувати?

Методичні рекомендації до виконання роботи

Оборотні активи (ОА) – це сукупність економічних ресурсів підприємства, що знаходяться в постійному кругообігу, змінюють свою матеріальну форму впродовж одного операційного циклу (одного року), у повному обсязі переносять свою вартість на виготовлену продукцію і в майбутньому забезпечують створення додаткової вартості.

Валові оборотні активи характеризують їхній загальний обсяг, що сформований за рахунок як власного, так і позикового капіталу.

Чисті оборотні активи (ЧОА) (або чистий робочий капітал) визначають ту частину їхнього обсягу, що сформована за рахунок власного та довгострокового позикового капіталу:

$$\text{ЧОА} = \text{ОА} - \text{ПФЗ}, \quad (7.1)$$

де ЧОА – сума чистих оборотних активів підприємства;

ОА – сума валових оборотних активів підприємства;

ПФЗ – короткострокові (поточні) фінансові зобов'язання підприємства.

Власні оборотні активи (ВОА) – та їх частина, що сформована за рахунок власного капіталу підприємства:

$$\text{ВОА} = \text{ОА} - \text{ДПК} - \text{ПФЗ}, \quad (7.2)$$

де ВОА – сума власних оборотних активів підприємства;

ДПК – довгостроковий позиковий капітал, інвестований в оборотні активи підприємства.

Класифікацію оборотних активів за рівнем ліквідності наведено на рис. 7.1.

Оборотні активи						
Високоліквідні активи		Середньоліквідні активи		Низьколіквідні активи		
Гроші	Цінні папери	Дебіторська заборгованість	Товари відвантажені	Виробничі запаси	Готова продукція	Незавершене виробництво

Рис. 7.1. Класифікація оборотних активів за рівнем ліквідності

Організація оборотних активів підприємства – це планування оборотних активів, методи, форми і способи їхнього формування та використання, а також контроль за їхнім рухом із метою збільшення прибутку підприємства.

Під оборотом оборотних активів розуміють процес їхнього безперервного руху під час здійснення господарської діяльності, який супроводжується послідовним перетворенням їхніх видів та зміною вартості.

Операційний цикл (ОЦ) підприємства – період повного обороту оборотних активів, період часу від моменту витрати підприємством коштів на придбання вхідних запасів сировини й матеріалів до надходження грошей від дебіторів за реалізовану їм продукцію.

Тривалість операційного циклу розраховується за формулою:

$$ОЦ = Д_{дс} + Д_{пз} + Д_{нзп} + Д_{гп} + Д_{дз},$$

де $Д_{дс}$ – тривалість одного обороту залишків грошових коштів підприємства, у днях;

$Д_{пз}$ – тривалість одного обороту виробничих запасів, у днях;

$Д_{нзп}$ – тривалість одного обороту запасів незавершеного виробництва, у днях;

$Д_{гп}$ – тривалість одного обороту запасів готової продукції підприємства, у днях;

$Д_{дз}$ – тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, у днях.

У процесі організації оборотних активів у рамках операційного циклу виділяють дві основні його складові: виробничий і фінансовий цикл підприємства.

Виробничий цикл (ВЦ) підприємства характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, що використовуються для обслуговування виробничого процесу, починаючи з моменту надходження сировини, матеріалів і напівфабрикатів на підприємство й закінчуючи моментом відвантаження виготовленої з них готової продукції підприємствам. Визначається за формулою:

$$ВЦ = Д_{пз} + Д_{нп} + Д_{гп},$$

де $Д_{нп}$ – тривалість одного обороту незавершеного виробництва, у днях.

Фінансовий цикл (ФЦ) (цикл грошового обігу) підприємства становить період повного обігу коштів, вкладених в оборотні активи, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за отримані сировину, матеріали та напівфабрикати і закінчуючи інкасацією дебіторської заборгованості за поставлену готову продукцію. Визначається за формулою:

$$ФЦ = ПЦ + Д_{дз} - Д_{кз},$$

де $Д_{кз}$ – тривалість обороту кредиторської заборгованості, у днях.

Графічно операційний, виробничий і фінансовий цикли наведено на рис. 7.2.

Операційний цикл підприємства				
Виробничий цикл підприємства			Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	Тривалість одного обороту грошових коштів
Тривалість одного обороту виробничих запасів	Тривалість одного обороту незавершеного виробництва	Тривалість одного обороту готової продукції		
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	Фінансовий цикл підприємства			

Рис. 7.2. Структура операційного, виробничого та фінансового циклів

Підприємству необхідно прагнути до зменшення фінансового циклу, тому що його подальше збільшення додатково вилучає власні кошти із процесу виробництва. Можна виділити чотири основні моделі зіставлення циклів на підприємстві.

Визначення потреби в оборотних активах здійснюється на основі їхнього планування та нормування. Нормування – це процес визначення тієї частини оборотних активів, яка потрібна підприємству для забезпечення нормального, безперервного процесу виробництва, реалізації продукції і здійснення розрахунків.

Норматив оборотних активів щодо виробничих запасів визначається множенням одноденних витрат запасів на норму оборотних активів (у днях).

Норма оборотних активів (у днях) містить такі елементи:

транспортний запас – різницю між часом перебування вантажу в дорозі від постачальника до споживача та часом пробігу розрахункових документів, їхнього оформлення й опрацювання;

підготовчий запас – час для прийняття, розвантаження, сортування, складання запасів;

технологічний запас – час на підготовчі операції, якщо вони є складовою виробничого циклу;

поточний (складський) запас – норма оборотних активів у частині поточного запасу, що залежить від частоти та ритмічності поставок матеріалів, рівномірності їхнього споживання у виробництві, рекомендований розмір – 50 % середнього інтервалу між поставками;

гарантійний (страховий) запас – запас, створюваний для запобігання наслідкам можливих перебоїв у постачанні, що звичайно встановлюється в межах 50 % поточного запасу.

Модель економічно обґрунтованого розміру замовлення дозволяє встановити оптимальну величину однієї партії поставки (ПП) на основі мінімізації операційних витрат їхнього формування та утримання:

$$ПП = \sqrt{\frac{2 \times ОВС \times V_p}{B}}, \quad (7.3)$$

де ОВС – обсяг виробничого споживання запасів;

V_p – середня вартість розміщення одного замовлення;

B – вартість зберігання одиниці запасів.

Показники, що характеризують стан та ефективність використання оборотних активів, наведено в табл. 7.4.

Таблиця 7.4

Показники, що характеризують стан та ефективність використання оборотних активів (ОА)

Показники	Формула
Коефіцієнт оборотності	$\frac{\text{Реалізована продукція}}{\text{Середньорічний залишок ОА}}$
Коефіцієнт завантаження	$\frac{\text{Середньорічний залишок ОА}}{\text{Реалізована продукція}}$
Коефіцієнт одного обороту (тривалість обороту)	$\frac{360}{\text{Коефіцієнт оборотності}}$
Середньорічний залишок оборотних активів	$\frac{\text{Середньомісячні залишки ОА}}{12}$
Загальна матеріалоємність	$\frac{\text{Сума матеріальних витрат}}{\text{Обсяг виготовленої продукції}}$
Норматив власних оборотних активів у виробничих запасах	Денна потреба у конкретному ресурсі × Норма запасів
Поточний запас	Денна потреба у конкретному ресурсі × Період постачання
Страховий запас	Денна потреба у конкретному ресурсі × Період зриву постачання
Норматив оборотних активів у незавершеному виробництві	Однородні витрати × Тривалість виробничого циклу × Коефіцієнт зростання витрат
Норматив оборотних активів у залишках готової продукції	Однородний випуск продукції за собівартістю × Норма запасу готової продукції на складі

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7 – 10; 12; – 14; 17].

**Практична робота до теми 8
Капітал підприємства та його формування**

Зміст роботи

Ситуація 8.1. Ви – працівник фінансового відділу і вам потрібно простежити питання щодо використання короткострокового кредиту фірмою. Протягом деякого часу фірма користувалася овердрафтом. Місячний обіг

коштів характеризується такими показниками (чисельник – знято з рахунку, знаменник – зараховано на рахунок, тис. грн):

02.03.15 $\frac{970}{360}$	10.03.15 $\frac{700}{480}$	15.03.15 $\frac{0}{990}$
22.03.15 $\frac{370}{240}$	29.03.15 $\frac{788}{780}$	30.03.15 $\frac{320}{500}$

Початкове (позитивне) сальдо – 500 тис. грн. Плата за користування овердрафтом відповідно до договору з банком становить 0,50 % від суми за кожний день. Визначте стан справ зі звіту на 1 квітня й суму оплати за користування овердрафтом.

Ситуація 8.2. Підприємство 03.02 отримало від банку кредит на придбання сировини для виробництва продукції в розмірі 20 тис. грн до кінця року під 25 % річних. Відсотки за користування кредитом сплачуються в останній робочий день поточного місяця та одночасно з кінцевим строком погашення кредиту. Кредит погашено 21.12 поточного року.

Визначте вартість залучених коштів.

Ситуація 8.3. Підприємство 03.05 поточного року отримало від банку кредит на придбання технологічної лінії обладнання в розмірі 100 тис. грн на два роки під 20 % річних. Дата повернення кредиту 03.05 через два роки. Відсотки за користування кредитом протягом двох років сплачуються щороку в перший робочий день травня. За умовами договору в разі порушення строку погашення основної суми боргу та несвоєчасної сплати відсотків за нього пеня складає 0,005 % за кожний день простроченого платежу. За умовами прикладу сума основного боргу була сплачена 31.05 поточного року, а сума відсотків за кредитом виплачена вчасно, тобто пеня буде нарахована за прострочення сплати основної суми боргу на 28 днів.

Розрахуйте відсотки за користування кредитом, суму основного боргу, суму пені та сформууйте графік погашення довгострокового кредиту.

Ситуація 8.4. Фірма хоче збільшити оборотний капітал на 2 млн грн. Можливі три варіанти фінансування:

1. Скористатися комерційним кредитом протягом року, відмовляючись від знижки, наданої на умовах 2/10 нетто 30.

2. Узяти кредит у банку під 30 % річних, причому ця операція потребує підтримки 14 % резервного залишку на рахунку.

3. Емітувати вексель зі ставкою 19 % річних. Витрати, пов'язані з емісією й розміщенням, становлять 40 000 грн на 12 міс.

Визначте кращий варіант.

Визначте граничний відсоток банківської позики, за якої цей варіант фінансування більш вигідний.

Визначте, яким має бути термін комерційного кредиту, щоб цей вид фінансування був не дорожчим емісії векселя.

Ситуація 8.5. Проектом передбачено будівництво підприємства ABC, потужність якого становить 22 500 тис. грн на рік. Вартість будівництва приміщень оцінюється 23 000 тис. грн, машин і обладнання – 4 500 тис. грн. Додаткові витрати з транспортування та монтажу обладнання, придбання виробничо-господарського інвентарю строком служби більше 1 року – 1 700 тис. грн. Мінімальна потреба у виробничих запасах – 22 дні, максимальна – 24 дні. Потреба в інших товарно-матеріальних цінностях становить 30 % від розміру виробничих запасів. Норматив запасів грошових коштів – 2 дні.

На підставі наведеної інформації визначте загальну потребу в капіталі для створення нового підприємства та додатково у довгостроковому позиковому капіталу за умов, що власники можуть інвестувати 18 000 тис. грн, а постачальники готові надати відстрочку платежів на 20 днів. Складіть укрупнену схему початкового балансу та визначте тип політики фінансування активів підприємства.

Ситуація 8.6. Існує можливість фінансування відновлення активів підприємства за трьома варіантами:

за рахунок власних джерел;

за рахунок банківського кредиту;

на умовах лізингу.

Вартість активу – 60 тис. грн, термін експлуатації – 5 років, авансовий лізинговий платіж – 5 % від вартості активу. Регулярний лізинговий платіж – 20 грн/рік, ліквідаційну вартість активу після передбаченого терміну експлуатації прогнозують у сумі 10 грн. Середня ставка за банківським кредитом – 15 % на рік.

Ситуація 8.7. Компанії надають знижку 3 %, якщо рахунок за товар на суму 100 тис. грн оплачено протягом 10 днів. Однак компанія може отримати товар без знижки з терміном оплати рахунка протягом 60 днів. Банк може позичити гроші для оплати рахунка під 14 % річних.

Який варіант фінансування є більш вигідним? Кредити можна отримати в межах кредитної лінії, розрахованої на рік.

Ситуація 8.8. Існує можливість фінансування відновлення активів підприємства за двома варіантами:

за рахунок власних джерел;

за рахунок банківського кредиту.

Вартість активу становить 10 200 грн, термін його експлуатації – 10 років. Ліквідаційну вартість активу після передбаченого терміну експлуатації прогнозують у сумі 1 000 грн. Середня ставка за банківським кредитом – 25 % на рік.

Який із варіантів є більш прийнятним?

Ситуація 8.9. Розрахуйте ринкову вартість акцій підприємства Х, якщо передбачено, що доходи та дивіденди за акціями будуть зростати на 15 % за рік протягом наступних двох років, на 13 % протягом третього року, а потім із постійною швидкістю 6 %. У поточному році підприємство виплатило дивіденди 1,15 грн/акцію, доходність акцій компанії становить 12 %.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Існують різні погляди щодо сутності економічної категорії "капітал":

1) капітал – це частина багатства, що становить сукупність засобів виробництва; капітал – це вартість, яка приносить додану вартість; капітал – це частина суспільного багатства, яка використовується підприємцями для отримання прибутку (тобто приріст капіталу);

2) капітал – це виробничий фактор, ресурс тривалого використання (будівлі, техніка, комп'ютери), тобто це сукупність речових благ, які служать для виробництва.

За змістом та формою капітал поділяють на актив і пасив. Актив складають речовий капітал (основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, капітальні інвестиції, запаси тощо); нематеріальні активи (ліцензії, патенти, права користування, програмне забезпечення тощо); грошовий капітал (грошові кошти в касі, на рахунках підприємства, еквіваленти

грошових коштів). Пасив складає власний капітал (zareєстрований, додатковий, резервний, вилучений, неоплачений капітал, нерозподілений прибуток, цільове фінансування; забезпечення майбутніх витрат і платежів, резерви), позиковий капітал (довгострокові та короткострокові позики, фінансовий лізинг тощо); залучений капітал (кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, аванси отримані, відстрочені платежі, векселі видані тощо).

За джерелами формування капітал поділяють на власний і позиковий. Власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства. Поняття сутності та змісту власного капіталу безпосередньо пов'язано з балансовим рівнянням:

$$\text{Активи підприємства} = \text{Власний капітал} + \text{Зобов'язання.}$$

Власний капітал – це фінансові ресурси, які вкладає і додатково нагромаджує підприємство для організації та фінансування господарської діяльності. Розглянемо більш докладно складові власного капіталу. *Зареєстрований капітал* є майновою основою діяльності підприємства з метою отримання прибутку. Він і є основою його власного капіталу.

Додатковий капітал може утворюватися або за рахунок вартості реалізації випущених акцій, що перевищує їхню номінальну вартість (емісійний дохід), або – суми дооцінки необоротних активів, вартості активів, безоплатно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб.

Резервний капітал – це капітал, створений у господарському товаристві у розмірі, встановленому установчими документами, але в акціонерному товаристві (АТ) не менше 25 % зареєстрованого капіталу. Розмір щорічних відрахувань до резервного капіталу передбачається установчими документами, але не може бути меншим 5 % чистого прибутку. Його головне завдання полягає у покритті збитків і зниженні ризику кредиторів у випадку погіршення економічної ситуації.

Неоплачений капітал визначається як сума заборгованості власників (учасників) за внесками до зареєстрованого капіталу. Його сума вилучається під час розрахунку власного капіталу.

Вилучений капітал утворюється через викуп акцій (або часток) у їхніх власників та повторного розміщення або анулювання викуплених

акцій. За П(С)БО вилучений капітал – це фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників.

Позиковий капітал підприємств утворюють грошові кошти, що не належать підприємству, але тимчасово знаходяться в його розпорядженні та використовуються нарівні з власними коштами. Кредитор передає позичальникові не просто гроші, а гроші як капітал. Він передає вартість, що в процесі свого функціонального використання не тільки зберігається, але й зростає у розмірі та приносить прибуток. Згідно з П(С)БО 11, позиковий капітал складається з довгострокових та поточних зобов'язань, забезпечення наступних витрат і платежів та доходів майбутніх періодів. Зобов'язання згідно з П(С)БО характеризують заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Джерелами формування та способами залучення позикового капіталу є кредит, короткострокове фінансування підприємств на основі використання факторингу, залучення капіталу підприємством на основі використання фінансового лізингу; фінансування підприємств на основі емісії корпоративних облігацій; кредиторська заборгованість у формуванні короткострокового позикового капіталу.

Кредит (від лат. *creditum* – позика, борг) – це об'єктивна вартісна категорія, частина економічних відносин між суб'єктами ринку з приводу акумулювання та перерозподілу вартості на умовах їхнього повернення, терміновості і платності. "Банківський кредит" за Законом України "Про банки і банківську діяльність" – це будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження терміну погашення боргу, яке надане в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату відсотків та інших зборів із такої суми. Основними видами надання короткострокового кредиту є овердрафт, кредитна лінія, операції "репо" з товарами.

Овердрафт – це кредит, який надається банками клієнтові, якщо немає достатньої кількості коштів на його рахунку для здійснення необхідних розрахунків. Він надається надійному клієнту з високим іміджем і репутацією та досить великим терміном співпраці з банком.

Сума плати за користування овердрафтом ($\Pi_{\text{кр}}$) визначається за формулою:

$$\Pi_{\text{кр}} = C \times D \times \%, \quad (8.1)$$

де C – сума овердрафту;

D – кількість днів користування овердрафтом;

$\%$ – відсоток відповідно до кредитного договору.

Оптимальна структура капіталу є співвідношенням між зобов'язаннями та власним капіталом підприємства, яке збільшує величину капіталу, що використовує підприємство і, як наслідок, – прибутки його власників.

Вартість залучення капіталу за рахунок прибутку, що залишають у розпорядженні підприємства, визначають як недоотриманий прибуток від укладення її в інші джерела:

$$\text{ВК}_{\text{п}} = \frac{\text{ПР}}{\text{В}_{\text{лк}}} \times 100 \%, \quad (8.2)$$

де ПР – прибуток;

$\text{В}_{\text{лк}}$ – власний капітал.

Вартість залучення капіталу за рахунок додаткової емісії:

$$\text{ВК}_{\text{е}} = \frac{K_a + D_a + I}{\text{СК}_a \times (1 - Z_e)}, \quad (8.3)$$

де K_a – кількість акцій, шт.;

D_a – сума дивідендів на одну акцію, грн;

I – очікуваний індекс зростання дивідендів;

СК_a – сума капіталу, залучених через емісію акцій, грн;

Z_e – питома вага емісійних витрат.

Вартість залученого капіталу за рахунок кредиту банку:

$$\text{ВК}_{\text{б}} = \frac{C_b \times (1 - \Pi_{\text{п}})}{1 - \text{В}_k}, \quad (8.4)$$

де C_b – відсоткова ставка за кредитом;

$\Pi_{\text{п}}$ – ставка податку із прибутку;

В_k – питома вага витрат, пов'язаних із залучення кредиту.

Вартість залученого капіталу за рахунок випуску облігацій:

$$BK_0 = \frac{C_{BO} \times (1 - \Pi_{\Pi})}{1 - B_k}, \quad (8.5)$$

де C_{BO} – ставка відсотка за облігаціями.

Вартість залученого капіталу за рахунок товарного кредиту:

$$BK_{mx} = \frac{x}{100 - x} \times \frac{365}{z - y}, \quad (8.6)$$

де x – відсоток знижки, якщо фірма не використовує товарний кредит;

y – кількість днів, протягом яких фірма може здійснити платіж і скористатися знижкою;

z – кількість днів, на які фірма бере товарний кредит.

Загальну вартість капіталу може бути розраховано за такою формулою:

$$ЗВК = \frac{(\sum Y_i \times BK_i)}{100 \%}, \quad (8.7)$$

де Y_i – питома вага i -го виду капіталу у відсотках у загальному капіталі підприємства;

BK_i – вартість залученого капіталу з різних джерел.

Для пошуку оптимальної структури капіталу використовують показник ефективності залученого позикового капіталу або ефективність фінансового важеля:

$$ЕФВ = (1 \times \Pi_{\Pi}) \times (R_a \times B_k) \times \frac{ПК}{ВК} \times 100 \%, \quad (8.8)$$

де R_a – рівень рентабельності використання активів;

B_k – ставка відсотка за кредит;

ПК – сума (або питома вага) позикового капіталу;

ВК – сума (або питома вага) власного капіталу.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7 – 10; 12 – 14; 16].

Практична робота до теми 9

Оцінювання фінансового стану підприємства

Зміст роботи

Ситуація 9.1. Дайте оцінку фінансового результату діяльності підприємства, враховуючи такі дані: зареєстрований капітал – 1,8 млн грн, чистий прибуток – 630 тис. грн, сума виплачених дивідендів – 300 тис. грн, емісійна премія – 300 тис. грн, валовий прибуток – 720 тис. грн, вартість придбання однієї акції – 11 грн, вартість продажу однієї акції – 16 грн.

Ситуація 9.2. Завершіть складання балансу (табл. 9.1) за такими даними: відношення довгострокових зобов'язань до власного капіталу – 0,5; оборотність активів – 2,5; середній період погашення дебіторської заборгованості (у році було 360 робочих днів і весь продаж здійснювався у кредит); оборотність запасів – 9; частка валового прибутку у виторгу від реалізації – 10 %; коефіцієнт ліквідності – 1.

Таблиця 9.1

Баланс, тис. грн

Актив		Пасив	
1. Необоротні активи		1. Власний капітал	
Основні засоби	?	Звичайні акції	100
2. Оборотні активи		Нерозподілений прибуток	?
Запаси	?	2. Довгострокові зобов'язання	
Дебіторська заборгованість	?	Довгострокова кредиторська заборгованість	?
Грошові кошти	?	3. Короткострокові зобов'язання	
		Короткострокова кредиторська заборгованість	100
Разом активів	?	Разом пасивів	?

Ситуація 9.3. Укрупнений баланс і звіт про фінансові результати підприємства за останні три роки наведено в табл. 9.2.

Фінансові звітність підприємства ABC, тис. грн

Показники	2017	2018	2019
Баланс			
Необоротні активи: основні засоби	2 581	4 430	4 363
Оборотні засоби: запаси	2 031	2 613	3 287
дебіторська заборгованість	1 963	2 870	4 051
грошові кошти	561	387	202
Разом активів	7 136	10 300	11 904
Власний капітал	4 223	4 940	5 704
Довгострокові зобов'язання	500	1 000	950
Короткострокові зобов'язання: короткострокові кредити банку	250	900	1 050
кредиторська заборгованість за товари	1 862	2 944	3 613
поточні зобов'язання за розрахунками	301	516	587
Разом пасивів	7 136	10 300	11 904
Звіт про фінансові зобов'язання			
Чистий дохід	11 863	14 952	16 349
Собівартість реалізованої продукції	8 537	11 124	12 016
Адміністративні витрати та витрати на збут	2 349	2 659	2 993
Фінансовий результат до оподаткування	977	1 169	1 340

Визначте тенденції розвитку підприємства та його фінансовий стан. Зробіть висновки.

Ситуація 9.4. За даними фінансової звітності підприємства (див. табл. 9.2) дайте оцінку платоспроможності (ліквідності) підприємства в динаміці. Відповідь обґрунтуйте.

Ситуація 9.5. Використовуючи дані фінансової звітності підприємства (див. табл. 9.2), дайте оцінку фінансової стійкості. Охарактеризуйте рівень фінансової стійкості для цього суб'єкта господарювання в динаміці, надайте рекомендації.

Ситуація 9.6. За даними балансу підприємства (див. табл. 9.2) здійсніть експрес-аналіз фінансового стану досліджуваного суб'єкта господарювання. За результатами виконаних розрахунків сформулюйте аналітичні таблиці. Надайте розгорнуті обґрунтовані висновки.

Ситуація 9.7. Використовуючи дані звіту про фінансові результати (див. табл. 9.2), здійсніть аналіз формування показників фінансових результатів діяльності підприємства за допомогою аналітичної таблиці та відповідних методів аналізу. Виділити та охарактеризуйте фактори, що впливають на розмір та динаміку чистого фінансового результату підприємства. Висновки обґрунтуйте.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Фінансовий стан – це комплексна характеристика ефективності формування та використання наявних ресурсів підприємства, його реальних і потенційних фінансових можливостей та здатності до виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання, що може бути оцінена за допомогою системи показників [21].

Фінансовий аналіз – це складова частина загального економічного аналізу діяльності підприємства, що реалізується через процес дослідження його фінансового стану та основних результатів фінансово-господарської діяльності на основі накопичення, трансформації та використання інформації фінансового характеру, із метою обґрунтування та ухвалення ефективних управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку підприємства [21].

Інформаційною основою для виконання аналітичних процедур є фінансова звітність суб'єктів господарювання: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, додатки до річної фінансової звітності тощо.

До завдань фінансового аналізу відносять: здійснення експрес-аналізу фінансової звітності підприємства; аналітичне дослідження фінансового стану суб'єкта господарювання за його основними характеристиками: ліквідністю, платоспроможністю, діловою активністю, кредитоспроможністю, фінансовою стійкістю та незалежністю підприємства від зовнішніх джерел фінансування, прибутковістю й рентабельністю тощо; оцінювання структури майна та джерел його формування на підприємстві; виявлення змін фінансового стану підприємства у просторовому й часовому аспектах; виявлення основних факторів, що впливають на зміни фінансових результатів і фінансового стану суб'єкта господарювання; прогнозування майбутніх тенденцій фінансових показників.

Оцінювання ліквідності (платоспроможності) балансу за допомогою показників наведено в табл. 9.3 і 9.4.

Таблиця 9.3

Порядок групування активів і пасивів

Порядок групування активів за ступенем швидкості перетворення на ліквідні активи		Порядок групування пасивів за ступенем строковості виконання зобов'язань	
Показники	Інформаційне забезпечення, форма 1	Показники	Інформаційне забезпечення, форма 1
1. Найбільш ліквідні активи, А1	р. 1160 + р. 1165	1. Найбільш термінові зобов'язання, П1	рр. (1610 ÷ 1630)
2. Активи, що швидко реалізують, А2	рр. (1125 ÷ 1155)	2. Короткострокові пасиви, П2	р. 1600 + р. 1660 + р. 1665 + р. 1690
3. Активи, що повільно реалізують, А3	р. 1170 + р. 1190 + р. 1200 + р. 1100 + р. 1110	3. Довгострокові пасиви, П3	р. 1595 + р. 1700
4. Активи, що важко реалізують, А4	р. 1095	4. Постійні пасиви, П4	р. 1495

Таблиця 9.4

Фінансові коефіцієнти ліквідності

Показники	Порядок розрахунків	Рекомендовані значення	Коментарі
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$L_1 = \frac{A_1}{P_1 + P_2}$	> 0,2 – 0,7	Показує, яку частину короткострокової заборгованості підприємство може погасити найближчим часом за рахунок грошових коштів
Коефіцієнт "критичної оцінки"	$L_2 = \frac{A_1 + A_2}{P_1 + P_2}$	Допустиме значення 0,7 – 0,8, бажано $\geq 1,5$	Показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути негайно погашена за рахунок грошових коштів, короткострокових цінних паперів і надходжень за розрахунками
Коефіцієнт поточної ліквідності	$L_3 = \frac{A_1 + A_2 + A_3}{P_1 + P_2}$	Оптимальне – не менше за 2	Показує, яку частину поточних зобов'язань можна погасити за допомогою мобілізації оборотних коштів

Показники оцінювання фінансової стійкості та їхній розрахунок наведено в табл. 9.5 і 9.6.

Розрахунок величини джерел коштів і величини запасів і витрат

1. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних активів	2. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел формування запасів	3. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів
$\pm \Phi^c \geq \text{ВOK} - 3$	$\pm \Phi^T = \Phi K - 3$	$\pm \Phi^O \geq \text{ДФ} - 3$
$\pm \Phi c = \text{р. 1495} - \text{р. 1095} - \text{р. 1100}$	$\pm \Phi T = \text{р. 1495} - \text{р. 1095} + \text{р. 1510} - \text{р. 1100}$	$\pm \Phi c = \text{р. 1495} - \text{р. 1095} + \text{р. 1595} + \text{р. 1600} - \text{р. 1100}$
$S(\Phi) = 1, \text{ якщо } \Phi > 0; = 0, \text{ якщо } \Phi < 0$		

Таблиця 9.6

Фінансові коефіцієнти, що використовують для оцінювання фінансової стійкості компанії

Показники	Формула	Рекомендовані значення	Коментарі
Коефіцієнт автономії	$U_1 = \frac{\text{р. 1495}}{\text{р. 1900}}$	Мінімальне порогове значення на рівні 0,4. Перевищення вказує на зростання фінансової незалежності	Характеризує фінансову незалежність підприємства від позикових джерел фінансування
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	$U_1 = \frac{\text{р. 1495} - \text{р. 1095}}{\text{р. 1195}}$	> 0,1. Чим вищий показник (0,5), тим кращий фінансовий стан підприємства	Ілюструє наявність у підприємства власних оборотних активів, необхідних для його фінансової стійкості
Коефіцієнт фінансової стійкості	$U_1 = \frac{\text{р. 1495} + \text{р. 1595}}{\text{р. 1900}}$	> 0,6	Показує, яку частину активів фінансують за рахунок стійких (довгострокових) джерел

Сутність методики комплексного (бального) оцінювання фінансового стану підприємства полягає у класифікації підприємств за рівнем фінансового ризику, залежно від набраної кількості балів, виходячи з фактичних значень його фінансових коефіцієнтів. Інтегральне бальне оцінювання фінансового стану організації наведено в табл. 9.7.

Критерії оцінювання фінансового стану такі:

клас 1 (100 – 97 балів) – підприємства з абсолютною фінансовою стійкістю та абсолютно платоспроможні;

клас 2 (96 – 67 балів) – підприємства, що мають нормальний фінансовий стан;

клас 3 (66 – 37 балів) – підприємства, фінансовий стан яких оцінюється як задовільний;

клас 4 (36 – 11 балів) – підприємства з нестійким фінансовим станом;

клас 5 (10 – 0 балів) – підприємства, що перебувають у кризовому фінансовому стані.

Таблиця 9.7

Інтегральне бальне оцінювання фінансового стану підприємства

Показники фінансового стану	Рейтинги показників	Критерії		Умови зниження критерію
		найвищі	найнижчі	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	20	0,5 та вищі – 20 балів	Менше за 0,1 – 0 балів	За кожні 0,1 пункту зниження після 0,5 знімають 4 бали
Коефіцієнт "критичної оцінки"	18	1,5 та вищі – 18 балів	Менше за 1 – 0 балів	За кожні 0,1 пункту зниження після 1,5 знімають 3 бали
Коефіцієнт поточної ліквідності	16,5	2 та вищі – 16,5 бала	Менше за 1 – 0 балів	За кожні 0,1 пункту зниження після 2 знімають 1,5 бали
Коефіцієнт автономії	17	0,5 та вищі – 17 балів	Менше за 0,4 – 0 балів	За кожні 0,01 пункту зниження після 0,5 знімають 0,8 бали
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	15	0,5 та вищі – 15 балів	Менше за 0,1 – 0 балів	За кожні 0,1 пункту зниження після 0,5 знімають 3 бали
Коефіцієнт фінансової стійкості	13,5	0,8 та вищі – 13,5 бала	Менше за 0,5 – 0 балів	За кожні 0,1 пункту зниження після 0,8 знімають 2,5 бали

Експрес-аналіз балансу підприємства передбачає використання методів вертикального та горизонтального аналізу.

Вертикальний аналіз дозволяє визначити питому вагу кожної статті пасиву та активу в підсумку балансу на певний момент часу, тобто дослідити структуру джерел формування фінансових ресурсів та майна

підприємства у статистиці. Горизонтальний аналіз уможливорює вивчення динаміки джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів підприємства шляхом установлення абсолютних і відносних відхилень за статтями пасиву та активу балансу.

У процесі аналізу напрямів використання фінансових ресурсів підприємства потрібно визначити зміни в майні підприємства, зробити висновки про поліпшення або погіршення структури активів. До того ж потрібно звернути увагу на такі моменти: як загалом змінилася величина майна (сума оборотних та необоротних активів підприємства); на які складові припадала найбільша питома вага в структурі сукупних активів; якою є частка необоротних активів у сукупних активах підприємства (відповідь на це питання характеризує "важку" або "легку" структуру активів підприємства); які зміни відбулися зі складовими необоротних активів; яких змін зазнала їхня структура; як змінилася величина оборотних активів підприємства за досліджуваний період; які статті внесли найбільший внесок у формування оборотних активів: запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові вкладення, грошові кошти; яких змін за досліджуваний період зазнали обсяги дебіторської заборгованості та грошових коштів підприємства.

Експрес-аналіз фінансових результатів діяльності підприємства охоплює такі показники: чистий дохід (виручка) від реалізації продукції; валовий прибуток (збиток); операційний прибуток (збиток); прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування; чистий прибуток (збиток) та містить такі обов'язкові елементи:

1) горизонтальний аналіз фінансових результатів за звітний період – дослідження змін кожного показника за аналізований період;

2) вертикальний аналіз – дослідження структури відповідних показників і їхніх змін.

Вивчення та аналіз загальної суми прибутку на підприємстві слід здійснювати на підставі даних форми 2 "Звіт про фінансові результати" за допомогою поєднання методів горизонтального та вертикального аналізу й подати у вигляді табл. 9.8.

**Аналіз структури формування фінансових результатів
підприємства**

№	Показник	Звітний рік			Попередній рік			Відхилення
		Чистий дохід	Собівартість	Прибуток (збиток)	Чистий дохід	Собівартість	Прибуток (збиток)	
1	2	3	4	5 = 3 - 4	6	7	8 = 6 - 7	9 = 5 - 8
1	Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг)	р. 2000	р. 2050		р. 2000	р. 2050		
	Валовий прибуток (збиток)			р. 2090			р. 2090	
2	Інша операційна діяльність	р. 2120	р. 2180		р. 2120	р. 2180		
3	Адміністративні витрати		р. 2130			р. 2130		
4	Витрати на збут		р. 2150			р. 2150		
	Фінансовий результат від операційної діяльності			р. 2190 (2195)			р. 2190 (2195)	
5	Участь у капіталі	р. 2200	р. 2255		р. 2200	р. 2255		
6	Інші фінансові операції	р. 2220	р. 2250		р. 2220	р. 2250		
7	Інша звичайна діяльність	р. 2240	р. 2270		р. 2240	р. 2270		
	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування			р. 2290 (2295)			р. 2290 (2295)	
8	Витрати (дохід) з податку на прибуток		р. 2300			р. 2300		
	Чистий фінансовий результат			р. 2350 (2355)			р. 2350 (2355)	

Рекомендована література: основна [1 – 4; 6]; додаткова [20 – 24; 26].

Практична робота до теми 10 Фінансове планування на підприємствах

Зміст роботи

Ситуація 10.1. Використовуючи балансовий метод фінансового планування на основі плану формування та використання фінансових ресурсів підприємства, визначте необхідний розмір залучення позикових коштів у формі кредитів банків.

Щодо планів підприємства на наступний період відомо:

інвестиції у приріст оборотних активів передбачені у розмірі 120 тис. грн;

реконструкцію основних фондів – 400 тис. грн;

інноваційні інвестиції – 200 тис. грн;

інші напрями використання фінансових ресурсів – 80 тис. грн;

чистий прибуток, що направлений на виробничий розвиток підприємства, – 280 тис. грн;

амортизаційні відрахування – 240 тис. грн;

залучення власних фінансових ресурсів з інших джерел передбачено у розмірі 70 тис. грн;

залишок коштів на початок періоду – 48 тис. грн, на кінець – 40 тис. грн.

Ситуація 10.2. На підставі вихідної інформації (табл. 10.1) визначте планові показники доходу від реалізації та собівартості реалізованої продукції.

Таблиця 10.1

Вихідні дані

Вироби	План виробництва, од.	Залишки готової продукції, од.		У розрахунку на одиницю продукції, грн	
		На початок року	На кінець року	Собівартість	Відпускна ціна
Товар А	15 800	3 200	2 800	48	78
Товар Б	24 200	5 100	5 200	36	54
Товар В	35 600	6 300	6 100	21	30

Ситуація 10.3. На підставі вихідної інформації визначте потребу підприємства у власних оборотних активах на плановий період. Плановий

річний обсяг випуску в цінах реалізації без ПДВ – 2 360 тис. грн; частка собівартості в ціні продукції без ПДВ – 90 %; норматив запасів сировини і матеріалів – 90 днів; норматив запасів готової продукції – 30 днів; норматив грошових коштів – 10 днів; інші оборотні активи на плановий період визначені в сумі 60 тис. грн; відповідно до договору постачання сировини та матеріалів кредиторська заборгованість становить 850 тис. грн; інша кредиторська заборгованість – 20 тис. грн; сума короткострокового кредиту банку в плановому році – 90 тис. грн.

Ситуація 10.4. Підприємство склало фінансову звітність за базовий рік за фактичними даними (агрегований баланс (табл. 10.2) та звіт про фінансові результати (табл. 10.3)). На її основі необхідно скласти прогнозну фінансову звітність на наступний рік за таких умов:

1. Підприємство планує збільшити обсяг продажів на 5 %.
2. Для досягнення запланованого обсягу продажів підприємству необхідно придбати обладнання на суму 60 000 тис. грн, корисний термін служби якого 10 років.
3. Ставка податку на прибуток – 18 %.
4. Підприємство застосовує політику фіксованих дивідендів у розмірі 20 % від обсягу чистого прибутку.
5. Для покриття потреби в додаткових коштах підприємство може здійснити емісію облігацій під 10 % річних.

Таблиця 10.2

Баланс

Активи	Тис. грн	Пасиви	Тис. грн
Необоротні активи	38 220	Власний капітал	42 025
основні фонди	37 989	статутний фонд	40 425
довгострокові фінансові інвестиції	231	нерозподілений прибуток	1 600
Поточні активи	36 530	Довгострокові зобов'язання	7 500
запаси	29 610	довгострокові облігації	7 500
дебіторська заборгованість	6 090	поточні зобов'язання:	25 225
грошові кошти	580	кредиторська заборгованість	14 500
поточні фінансові інвестиції	250	векселі видані	6 525
Баланс	74 750	поточні зобов'язання за розрахунками	4 200
–	–	Баланс	74 750

Звіт про фінансові результати

Показники	Тис. грн
Чистий дохід	100 000
Матеріальні витрати	18 000
Амортизація	16 650
Валовий прибуток	65 350
Адміністративні витрати	9 000
Витрати на збут	1 400
Фінансовий результат від операційної діяльності	54 950
Відсоткові платежі	1 800
Фінансовий результат до оподаткування	53 150
Податок на прибуток	13 287,5
Чистий прибуток	39 862,5
Дивіденди	7 972,5
Нерозподілений прибуток	31 890

Примітка. Невідповідністю між обсягом активів і пасивів у розмірі не більше ніж 2 000 тис. ум. од. можна знехтувати.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Базою складання фінансового плану, а також початкового, проміжного та кінцевого його варіантів є фінансова звітність підприємства. Слід розглянути формування фінансового плану на прикладі умовного підприємства Х. Структура елементів табл. 10.4 відповідає узагальненій структурі звіту про фінансові результати, тоді як структура відповідних елементів табл. 10.5 – балансу підприємства.

Перший етап процесу складання фінансового плану – формування прогнозного звіту про фінансові результати – полягає в тому, що на основі базового варіанта (фінансових результатів діяльності підприємства за базовий рік) розраховують перше наближення планових значень фінансових показників. У цьому прикладі прогнозують приріст обсягу продажів на рівні 5 %. Вихідні дані й подальші результати розрахунків наведено в табл. 10.4 і 10.5.

Для розрахунку фінансових показників слід керуватися такими передумовами щодо поведінки кожної статті звіту про фінансові результати.

Так, прямі матеріальні витрати пропорційно реагують на зміну рівня ділової активності підприємства, тому вони мають вирости пропорційно обсягу продажів, у цьому разі на 5 %, що вказано у стовпці базису прогнозу в табл. 10.4.

Фактичний і прогнозний звіти про фінансові результати підприємства Х, тис. грн

№ п/п	Назви показників	Фактичні значення базового року	Базис прогнозу	Варіанти прогнозу				
				Початкові варіанти	Вплив джерел фінансування	Проміжні варіанти	Вплив джерел фінансування	Кінцеві варіанти
1	Обсяг продажів	5 500,000	*1,05	5 775,000	*1,00	5 775,000	*1,00	5 775,000
2	Матеріальні витрати	3 650,000	*1,05	3 832,500	*1,00	3 832,500	*1,00	3 832,500
3	Амортизація	555,300	+135,00	690,300	*1,00	690,300	*1,00	690,300
4	Прямі операційні витрати	4 205,300		4 522,800		4 522,800		4 522,800
5	Операційна маржа	1 294,700		1 252,200		1 252,200		1 252,200
6	Адміністративні витрати	421,000	*1,00	421,000	*1,00	421,000	*1,00	421,000
7	Збутові та маркетингові витрати	355,000	*1,05	372,750	*1,00	372,750	*1,00	372,750
8	Валовий дохід	518,700	*1,00	458,450		458,450		458,45
9	Відсоткові платежі	176,600		176,600	+27,426	204,026	+1,195	205,221
10	Дохід до сплати податків	342,100		281,850		254,424		253,229
11	Податок на прибуток	102,630		84,555	-8,228	76,327	-0,359	75,969
12	Чистий прибуток	239,470		197,295	-19,198	178,097	-0,873	177,261
13	Дивіденди	59,868		49,324	-4,799	44,524	+0,209	44,315
14	Нерозподілений прибуток	179,603		147,971	-14,398	133,573	-0,627	132,945

Фактичний і прогнозний баланси підприємства Х на кінець року, тис. грн

№ п/п	Назви показників	Фактичні значення базового року	Базис прогнозу	Варіанти прогнозу				
				Початкові варіанти	Вплив джерел фінансування	Проміжні варіанти	Вплив джерел фінансування	Кінцеві варіанти
Активи								
1	Грошові кошти	12,500	*1,05	13,125	*1,00	13,125	*1,00	13,125
2	Дебіторська заборгованість	233,300	*1,05	244,965	*1,00	244,965	*1,00	244,965
3	Запаси	578,200	*1,05	607,110	*1,00	607,110	*1,00	607,110
4	Усього ОА	824,000		865,200		865,200		865,200
5	Довгострокові інвестиції	1 325,000	*1,00	1 325,000	*1,00	1 325,000	*1,00	1 325,000
6	Основні фонди	1 851,000	+450,00	2 301,000	*1,00	2 301,000	*1,00	2 301,000
7	Усього НА	3 176,000		3 626,000		3 626,000		3 626,000
8	Усього активів	4 000,000		4 491,200		4 491,200		4 491,200
Пасиви								
9	Кредиторська заборгованість	78,700	*1,05	82,635	*1,00	82,635	*1,00	82,635
10	Векселя до сплати	100,000	*1,00	100,000	+33,043	133,043	+1,440	134,483
11	Нарахування	177,300	*1,05	186,165	*1,00	186,165	*1,00	186,165
12	Усього поточних зобов'язань	356,000		368,800		401,843		403,283
13	Довгострокові кредити	110,000	*1,00	110,000	+49,564	159,564	+2,160	161,724
14	Довгострокові облігації	880,000	*1,00	880,000	+82,607	962,607	+3,600	966,207
15	Усього довгострокових зобов'язань	990,000		990,000		1 122,172		1 127,931
16	Усього зобов'язань	1 346,000	*1,00	1 358,800		1 524,014		1 531,214
17	Звичайні акції	2 000,000		2 000,000	+165,214	2 165,214	+7,199	2 172,414
18	Накопичений нерозподілений прибуток	654,400	+147,971	801,971	-14,398	787,573	-0,627	786,945
19	Усього власного капіталу	2 654,000		2 801,971		2 952,787		2 959,359
20	Усього пасивів	4 000,000		4 160,771		4 476,802		4 490,573
21	Загальна зміна активів			491,200		491,200		491,200
22	Необхідні додаткові фонди			330,429		14,398		0,627

Приріст амортизації розраховують, виходячи з того, що для успішного забезпечення зростання обсягу виробництва необхідно залучення додаткових основних фондів на суму 450 тис. грн. Середня норма амортизації становить 30 %. Тому слід розрахувати такі показники:

планова вартість основних фондів. У прикладі вона становить $1\ 851,0 + 450 = 2\ 301$ тис. грн;

обсяг прогнозних амортизаційних відрахувань: $2\ 301 \times 0,3 = 690,3$ тис. грн;

приріст амортизаційних відрахувань: $690,3 - 555,3 = 135$ тис. грн.

Виходячи з того, що адміністративні витрати залишаються незмінними, а збутові та маркетингові витрати зростають пропорційно обсягу продажів, необхідно розрахувати їхні планові величини.

Ураховуючи ставку податку на прибуток (у цьому прикладі 30 %) та політику виплати дивідендів (у цьому прикладі встановлено фіксовану частку чистого прибутку для виплати дивідендів у розмірі 25 %), необхідно сформулювати початковий варіант пробного звіту про фінансові результати підприємства (див. табл. 10.4).

Слід звернути увагу на показник прогнозованого нерозподіленого прибутку підприємства, що кореспондують зі зміною нерозподіленого прибутку в початковому варіанті прогнозу пасивної частини балансу підприємства, таким чином, її прогнозна величина складе відповідне зростання базового варіанта (у прикладі $654 + 147,971 = 801,971$ тис. грн). Отже, нерозподілений прибуток становить одне з важливих джерел формування фінансових ресурсів підприємства.

Наступним етапом фінансового планування є формування початкового варіанта прогнозу активів балансу (див. табл. 10.5). У цьому разі використовують такі методологічні принципи:

грошові кошти, дебіторську заборгованість та запаси підприємства розглядають як статті, що зростають пропорційно зростанню обсягу продажів;

основні фонди зростають на встановлену раніше суму (450 тис. грн);

усі інші статті активів залишають незмінними.

У результаті виконаних розрахунків слід визначити загальну суму активів підприємства, необхідну для забезпечення зростання обсягу продажів на запланованому рівні (5 %) та суму необхідного їхнього приросту.

У цьому прикладі прогнозна величина активів становить 4 491,2 тис. грн, тобто для забезпечення 5 % приросту обсягу продажів підприємство має забезпечити приріст активів на рівні $4\,491,2 - 4\,000 = 491,2$ тис. грн.

Наступним етапом планування є визначення початкового варіанта прогнозу пасивів підприємства (див. табл. 10.5), керуючись таким:

кредиторська заборгованість та нарахування є статтями "автоматичної реакції" та зростають пропорційно обсягу продажів;

приріст нерозподіленого прибутку відбувається, згідно з розрахунками, виконаними в ході прогнозування звіту про фінансові результати;

інші статті пасиву балансу залишають незмінними.

Таким чином, необхідно визначити загальний обсяг фінансових ресурсів за початковим варіантом (у цьому прикладі 4 160,771 тис. грн).

Різниця між прогнозним обсягом активів і пасивів становить потребу підприємства в додатковому залученні коштів для забезпечення повного обсягу активів (у цьому прикладі $4\,491,2 - 4\,160,771 = 330,429$ тис. грн).

Підприємство може використати такі варіанти додаткового фінансування:

1) залучення коштів шляхом випуску векселів (у цьому прикладі – 10 % від загальної потреби підприємства в додаткових коштах, дохідність яких становить 16 %);

2) залучення коштів шляхом залучення банківських кредитів (у цьому прикладі 15 % від загальної потреби, вартість кредитування – 18 % річних);

3) залучення коштів шляхом емісії облігацій (у цьому випадку 25 % від загальної потреби підприємства в додаткових коштах, під 16 % річних);

4) здійснення додаткової емісії звичайних акцій.

У цьому зв'язку необхідно визначити обсяги фінансування за рахунок різних джерел та їхню вартість. Згідно з визначеними даними необхідно скласти проміжний варіант прогнозу пасиву балансу та виконати перерахунок звіту про фінансові результати у зв'язку зі зростанням відсоткових платежів, сформувавши його проміжний варіант.

Слід зазначити, що додаткове залучення коштів та зростання відсоткових платежів призведуть до зменшення нерозподіленого прибутку. Отже, новий прогноз балансових статей пасиву надасть можливість визначити новий обсяг додаткового фінансування, для покриття якого

підприємство може задіяти визначені раніше джерела фінансування зі збереженням установленної їхньої структури. Отже, процес розрахунку варіантів прогнозованої звітності є циклічним і завершується тоді, коли обсяг необхідних додаткових фондів стає меншим за поріг суттєвості, тобто ним можна знехтувати.

За результатами нових розрахунків складають кінцевий варіант прогнозованої звітності підприємства та формують необхідні висновки.

Рекомендована література: основна [1 – 5]; додаткова [7 – 9; 12; 17; 19].

Практична робота до теми 11 Фінансова санація підприємств

Зміст роботи

Ситуація 11.1. Визначте причини низького значення рентабельності власного капіталу (ROE), використовуючи аналіз Дюпона (табл. 11.1).

Таблиця 11.1

Вихідні дані, тис. грн

Показники	Підприємство 1	Підприємство 2	Підприємство 3	Підприємство 4
Прибуток	70	200	208 700	1 528
Власний капітал	1 670	1 860	20 208 700	10 153
Обсяг продажів	2 600	3 230	1 225 300	15 644
Сума активів за балансом	1 930	2 240	22 545 900	20 313

Ситуація 11.2. Визначте показник рентабельності власного капіталу (ROE) підприємства, якщо відомо, що балансова вартість чистих активів дорівнює 1 млн грн на початок року і 1,5 млн грн на кінець року, а чистий прибуток склав за рік 300 тис. грн. Ринкова ставка депозитного відсотка і деп оцінюється на рівні 15 %. Чи має сенс інвестувати або зберігати вкладені раніше кошти в цьому підприємстві?

Ситуація 11.3. Який із компонентів формули Дюпона, наведеної за підприємством, звертає на себе увагу як свідчення ненормальності

його діяльності? Середньогалузеві показники: (Прибуток / Продажі), (Продажі / Активи) і (Активи / Власний капітал) дорівнює рівням 0,41, 0,97 і 0,29, відповідно. На необхідність якого найбільш пріоритетного напрямку антикризового управління це вказує?

$$ROE = 0,12 = 0,5 \times 0,8 \times 0,3; i_{\text{деп}} = 0,15, ROE < i_{\text{деп}}$$

Ситуація 11.4. За даними фінансової звітності підприємства, наведеними в табл. А.1 додатка А, дайте оцінку ймовірності його банкрутства на основі моделі Е. Альтмана. Надайте розгорнуті аналітичні висновки, сформулюйте та обґрунтуйте рекомендації щодо підтримання стійкого фінансового стану або фінансового оздоровлення підприємства.

Ситуація 11.5. За даними фінансової звітності підприємства, наведеними в табл. А.1 додатка А, дайте оцінку ймовірності його банкрутства на основі моделі Р. Ліса. Надайте розгорнуті аналітичні висновки, сформулюйте та обґрунтуйте рекомендації щодо підтримки стійкого фінансового стану або фінансового оздоровлення підприємства.

Ситуація 11.6. За даними фінансової звітності підприємства, наведеними в табл. А.1 додатка А, дайте оцінку ймовірності його банкрутства на основі моделі Г. Спрінгейта. Надайте розгорнуті аналітичні висновки, сформулюйте та обґрунтуйте рекомендації щодо підтримання стійкого фінансового стану або фінансового оздоровлення підприємства.

Методичні рекомендації до виконання роботи

Оцінювання ймовірності банкрутства з використанням моделі Е. Альтмана визначають таким чином:

$$Z = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5, \quad (11.1)$$

де X_1 – відношення чистого оборотного капіталу до суми активів;

X_2 – частка формування активів за рахунок нерозподіленого прибутку;

X_3 – рентабельність активів, розрахована з огляду на прибуток до виплати відсотків та податків;

X_4 – коефіцієнт співвідношення акціонерного капіталу та зобов'язань;

X_5 – коефіцієнт оборотності активів.

Оцінювання імовірності банкрутства:

- 1) якщо $Z < 1,23$, то ймовірність банкрутства дуже висока, підприємство є практично неспроможним (банкрутом);
- 2) $1,23 < Z < 2,89$ (зона невизначеності) – імовірність банкрутства досить висока;
- 3) $Z > 2,89$ – імовірність банкрутства дуже низька.

Порядок розрахунку показників наведено в табл. 11.2.

Таблиця 11.2

Порядок розрахунку показників моделі Альтмана

Показники	Формули розрахунків
X_1	$(p. 1195 - p. 1695) \text{ ф. } 1 / p. 1300 \text{ ф. } 1$
X_2	$p. 1420 \text{ ф. } 1 / p. 1300 \text{ ф. } 1$
X_3	$(p. 2290 + p. 2250) \text{ ф. } 2 / p. 1300 \text{ ф. } 1$
X_4	$p. 1495 \text{ ф. } 1 / (p. 1595 + p. 1695 + p. 1700) \text{ ф. } 1$
X_5	$p. 2000 \text{ ф. } 2 / \text{ ф. } 1300 \text{ ф. } 1$

Модель оцінювання ймовірності банкрутства з використанням моделі Р. Ліса:

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (11.2)$$

де X_1 – відношення оборотного капіталу до суми активів;

X_2 – відношення прибутку від продажів до суми активів;

X_3 – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів;

X_4 – відношення власного капіталу до позикового.

Граничне значення становить 0,037. Чим більшим є значення Z , тим вища платоспроможність підприємства.

Порядок розрахунку показників моделі наведено в табл. 11.3.

Таблиця 11.3

Порядок розрахунку показників моделі Р. Ліса

Показники	Формули розрахунків
X_1	$p. 1195 \text{ ф. } 1 / p. 1300 \text{ ф. } 1$
X_2	$p. 2190 \text{ ф. } 1 / p. 1300 \text{ ф. } 1$
X_3	$p. 1420 \text{ ф. } 1 / p. 1300 \text{ ф. } 1$
X_4	$p. 1495 \text{ ф. } 1 / (p. 1595 + p. 1695 + p. 1700) \text{ ф. } 1$

Оцінювання ймовірності банкрутства за моделлю Г. Спрінгейта визначається за моделлю:

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (11.3)$$

де А – відношення робочого капіталу до загальної вартості активів;

В – відношення оподаткованого прибутку та відсотків до загальної вартості активів;

С – відношення оподаткованого прибутку до короткотермінової заборгованості;

D – відношення обсягу продажів до загальної вартості активів.

Якщо $Z < 0,862$, то підприємство вважають потенційним банкрутом, за показника Спрінгейта, більшого за 0,862 підприємство можна вважати таким, що функціонує нормально.

Порядок розрахунку показників, що використовують у моделі, наведено в табл. 11.4.

Таблиця 11.4

Порядок розрахунку показників моделі Г. Спрінгейта

Показники	Формули розрахунків
A	(р. 1195 – р. 1695) ф. 1 / р. 1300 ф. 1
B	(р. 2290 + р. 2250) ф. 2 / р. 1300 ф. 1
C	р. 2290 ф. 2 / р. 1695 ф. 1
D	р. 2000 ф. 2 / ф. 1300 ф. 1

Формула Дюпона:

$$\begin{aligned} \text{ROE} = & \text{Прибуток} / \text{Власний капітал} = \text{Прибуток} / \text{Обсяг продажів} \times \\ & \times \text{Обсяг продажів} / \text{Сума активів за балансом} \times \\ & \times \text{Сума активів за балансом} / \text{Власний капітал}. \end{aligned}$$

Рекомендована література: основна [1 – 4; 6]; додаткова [8; 9; 16; 20; 21; 23; 24; 26].

Рекомендована література

Основна

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. [для самот. вивч. дисц.] / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – 3-тє вид., випр. і допов. – Київ : Знання-Прес, 2009. – 299 с.
2. Бердар М. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / М. М. Бердар. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 504 с.
4. Ніпіаліді О. Ю. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. Ю. Ніпіаліді, Н. І. Карпишин. – Тернопіль : Економічна думка, 2009. – 232 с.
5. Фінанси підприємств (за модульною системою навчання) : теоретично-практичний посібник. / В. П. Шило, С. Б. Ільїна, С. С. Доровська, В. В. Барабанова. – Київ : Професіонал, 2006. – 288 с.
6. Фінанси підприємств : підручник / кер. авт. кол. наук. ред. А. М. Поддєрьогін. – Київ : КНЕУ, 2013. – 519 с.

Додаткова

7. Базецька Г. І. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері : навч. посіб. / Г. І. Базецька, Л. Г. Суботовська, Ю. В. Ткаченко ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 292 с.
8. Бєдринець М. Д. Фінанси підприємств [текст] : навч. посіб. / М. Д. Бєдринець, Л. П. Довгань. – Київ : Центр учбової літератури, 2018. – 292 с.
9. Власова Н. О. Фінанси підприємств : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 272 с.
10. Гриньова В. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – Вид. перероб. і допов. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 432 с.
11. Данілов О. Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях : навч. посіб. / О. Д. Данілов, Т. В. Паєнтко. – Київ : КНТ, 2009. – 272 с.

12. Довгань Л. П. Фінанси підприємств : методичні вказівки та завдання для самост. вивч. дисц. / Л. П. Довгань, О. П. Дуксенко. – Київ : МАУП, 2006. – 192 с.
13. Каламбет С. В. Фінанси підприємств. Практикум : навч. посіб. / С. В. Каламбет, С. В. Іванов, Ю. В. Півняк. – Дніпро : Герда, 2016.– 259 с.
14. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. – Київ : Паливода А. В., 2015. – 324 с.
15. Суторміна В. М. Фінанси зарубіжних корпорацій : підручник / В. М. Суторміна. – Київ : КНЕУ, 2004. – 566 с.
16. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – 2–ге вид., без змін. – Київ : КНЕУ, 2006. – 268 с.
17. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. С. Філімоненков – Київ : Ніка-Центр, 2002.– 360 с.
18. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч.-метод. посіб. / О. О. Терещенко, Я. І. Невмержицький, А. П. Куліш та ін. ; за заг. ред. О. О. Терещенка. – Київ : КНЕУ, 2006. – 312 с.
19. Хруцкой В. Е. Внутрифирменное бюджетирование / В. Е. Хруцкой, Т. В. Сизова, В. В. Гамаюнов. – Москва : Финансы и статистика, 2003. – 400 с.
20. Шеремет А. Финансовый анализ предприятия / А. Шеремет, Р. Сайфулин. – Москва : Финансы и статистика, 1999. – 160 с.

Інформаційні ресурси

21. Берест М. М. Фінансовий аналіз [Електронний ресурс] : навч. посіб. / М. М. Берест. – Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 528 с. – Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/18549>.
22. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170 "Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки", зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 березня 2006 року за № 332/12206. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

23. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства [Електронний ресурс] : наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14 "Про затвердження Методичних рекомендацій по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства" (зі змінами та доповненнями, внесеними наказом Міністерства економіки України від 06.03.2006 р. № 81). – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

24. Методичні рекомендації щодо застосування критеріїв ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки [Електронний ресурс] : наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції та Фонду державного майна від 18 грудня 2003 року № 375/2298 "Про затвердження критеріїв ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки", зареєстрований в Міністерстві юстиції 30 грудня 2003 року за № 1268/8589. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

25. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

26. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджені наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 і зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 08.02.2001 р. за № 121/5312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Баланс (звіт про фінансовий стан), тис. грн

Актив	Код рядків	На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	797	990
первісна вартість	1001	3 397	3 745
накопичена амортизація	1002	2 600	2 755
Незавершені капітальні інвестиції	1005	35 391	36 374
Основні засоби:	1010	322 054	337 179
первісна вартість	1011	987 376	1 024 274
знос	1012	665 322	687 095
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	86 565	85 799
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	4 391	4 391
Інші необоротні активи	1090	127 044	134 652
Усього за розділом I	1095	576 242	599 385
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	1 174 668	1 386 235
виробничі запаси	1101	627 824	744 020
незавершене виробництво	1102	400 723	492 337
готова продукція	1103	146 073	149 796
товари	1104	68	82
поточні біологічні активи	1110	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію	1125	244 491	245 328
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	272 597	292 977
з бюджетом	1135	55 005	63 920
у тому числі з податку на прибуток	1136	15 221	27 840
з нарахованих доходів	1140	387	187
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1901	8 260
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти:	1165	741 612	677 141
готівка	1166	2	0
рахунки в банках	1167	741 610	677 141
Витрати майбутніх періодів	1170	186	95
Інші оборотні активи	1190	169 717	1 326 120
Усього за розділом II	1195	2 660 584	2 806 755

Продовження додатка А

Закінчення табл. А.1

1	2	3	4
III. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	3 236 826	3 406 140
Пасив			
I. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	1400	105 624	105 624
Капітал у дооцінках	1405	227 296	227 297
Додатковий капітал	1410	22 204	22 203
Резервний капітал	1415	61 064	61 064
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 231 878	1 359 072
Неоплачений капітал	1425	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0
Усього за розділом I	1495	1 648 066	1 775 260
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення виплат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	0
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	33 417	21 525
за розрахунками з бюджетом	1620	1 084	2 626
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	8 906	5 664
за розрахунками з оплати праці	1630	18 123	11 923
за одержаними авансами	1635	1 480 080	1 535 666
за розрахунками з учасниками із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
Поточні забезпечення	1660	2 141	6 976
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	39 101	40 880
Усього за розділом III	1695	1 588 760	1 630 880
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу	1700	0	0
Баланс	1900	3 236 826	3 406 140

Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)

Стаття	Код рядка	За звітний період	За поперед- ній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	755 733	652 916
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	469 742	403 026
Валовий: прибуток	2090	285 991	249 890
Валовий: збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	29 078	74 710
Адміністративні витрати	2130	35 325	35 596
Витрати на збут	2150	10 474	4 797
Інші операційні витрати	2180	38 384	88 336
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	230 886	195 871
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195		
Доход від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	12 977	11 048
Інші доходи	2240	34	421
Фінансові витрати	2250	0	0
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0
Інші витрати	2270	1 578	1 587
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	242 319	205 753
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295		
Витрати (дохід) із податку на прибуток	2300	-45 423	-38 576
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	196 896	167 177
Чистий фінансовий результат: збиток	2355		

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні та організаційні основи фінансів підприємств.....	6
Практична робота до теми 1. Основи фінансів підприємств.....	6
Практична робота до теми 2. Розрахункові операції підприємств ...	10
Практична робота до теми 3. Грошові потоки підприємств.....	16
Практична робота до теми 4. Формування і розподіл прибутку	26
Практична робота до теми 5. Оподаткування підприємств.....	33
Змістовий модуль 2. Функціонування фінансів підприємств	39
Практична робота до теми 6. Необоротні активи підприємств	39
Практична робота до теми 7. Оборотні активи підприємств	45
Практична робота до теми 8. Капітал підприємства та його формування.....	52
Практична робота до теми 9. Оцінювання фінансового стану підприємства	60
Практична робота до теми 10. Фінансове планування на підприємствах	68
Практична робота до теми 11. Фінансова санація підприємств.....	75
Рекомендована література.....	79
Додатки.....	82

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Журавльова** Ірина Вікторівна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *В. Ю. Степаненко*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2020 р. Поз. № 31 ЕВ. Обсяг 86 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*